

2 400 40 **Scelta** MADE IN SPAIN

A V R E V S
R A B B I S A M V E L I S
T R A C T A T V S,

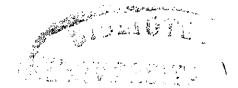
AD ISAACH RABBI SINAGOGÆ,
QVÆ EST IN SVBIVL META,
in formam Epistolę conscriptus.

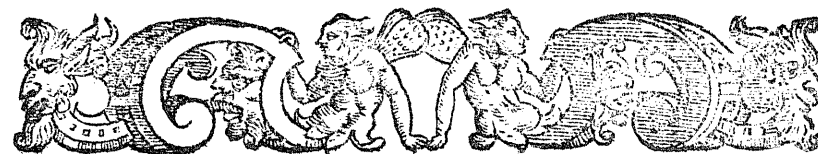
*IN QVO ITA EGREGIE HVIVSCE TEMPESTATIS
miserrimus Iudæorum status exprimitur, & ita ipsos uoluntate planè, non
ignorantia errare aliqua, palam fit; ut, quid hoc infelicissimum genus hominum
respondeat, omnino non habeat.*

QVI QUIDEM TRACTATVS, QVO'D SVPERIORI
mirificè subscribat, atque subseruiat, è tenebris, in quibus diù
iacuit, reuocatus opera atque beneficio Illustris admodumque
R. D. DON MARTINI ALFONSI VIVALDI S. Theologiæ
ex Bononiensi Collegio Excellentissimi Doctõris, atq; præcedentis
glossatoris, ac tandem ab omni iniuria uindicatus, correctus,
emendatus, iterum in lucem prodit.

Venetijs, Apud Baretium de Baretijs. M. D. XCII:
C V M P R I V I L E G I I S.

DOCTOR D. MARTINVS
ALFONSVS VIVALDVVS

GLOSSATOR LIBRI, ZELVS CHRISTI,

Ad Lectorem,

Dostquam (Pie Lector) tua consulentes utilita-
ti, ac commodo, supradictum Tractatū, Ze-
lus Christi contra Iudæos, Sarracenos, ac
Gentiles nuncupatum, perlegimus, emenda-
uimus, numerauimus, ac Glossis nostris illu-
strauimus; placuit, ad maiorem gloriam
Dei; Iudæorum, Sarracenorum, ac Hæreticorum confusionem; at
que omnium fidelium utilitatem, & eruditionem, sequentem
tractatulum de eadem materia differentem, per modum maioris
confirmationis, ac firmitatis, Hispanum traductorem Hispano
alteri addere; cogitantes, quòd quamuis anno Domini, 1475.
(ut in eo patet) fuerit primum typis mandatus; Nunc tamen,
propter eius penuriam, raritatem, ac temporum diuturnitatem om-
nibus, absq; dubio, nouus omnino apparebit, atque uidebitur, ac
ut talis placebit; maxime, cùm testimonia contineat mirabilia pro
nobis, contra inimicos Crucis Christi magnopere pugnancia, illos
que conuincientia. Illum igitur hilari animo accipias, totumque
perlegas, ac rumineris, ac pro me Deum depreceris, oro. Vale.

EPISTOLA PROOEMIALIS

F. ALFONSI BONI HOMINIS
Hispani huius Tractatus translatoris.

REVERENDO in Christo Patri Fra-
tri Hugoni Magistro Ordinis Prædi-
catorum dignissimo, ac sacræ pagine
professori, Eius subditus Frater Al-
fonsus Boni hominis Hispanus, pro-
missam obedientiam, promptam in
omnibus semper, & deuotam.

Cùm ego, propter paruitatem meam, & insufficien-
tiam, non sim talis, quòd vobis possim, vel sciam ali-
quid magnum facere: vel saltem assistere tanto patri
in laboribus, & curis vestris, quos pro vera quiete om-
nium, & totius patriæ sustinetis. Ad solatium vestrum
aliquale quasi subleuamen laboris, libellum hunc anti-
quis-

quissimam, per ipsam de reuoluntate meam, & fuit
in antea, pro corruptissimis, & occultatis, noua translatione,
ne, de Arabico, in Latinam, per me interpretatam,
partim cenzeniolum vobis mitto. Sciendum, quòd
inter Iudæos multum gloriatur illis, qui Arabicarum
literarum obtrinent peritiam. Tum quia illæ hærere sunt
in antiquorum Philosophorum vsu satis copiosæ, tum
etiam, quia in eis, vt puto, paucis Iudæis, pauciori-
bus Christianis notis scribunt confidentius secreta sua:
quæ volunt alijs occultare. Qua de causa, vt aestimo,
Iudæus iste, licet cathecuminus auctor huius libri: non
ipsum Hebræo sermone, sed in Arabico annotauit.
Sed oportet, vt tardè, vel citò, omnia occulta reuelentur,
iuxta sententiam Saluatoris. Ego verò, in trans-
ferendo ipsum, auctoritates Bibliæ ab ipso Iudæo indu-
ctas, sic scripsi in locis suis in Arabico & Latino, non
prout in nostra habentur translatione secundum Bea-
tum Hieronymum; sed prout iste Iudæus eas scripsit,
quando composuit istud opus. Et hoc feci, ne ali-
quis mihi possit imponere, quòd in contextu aliquid
præsumpserim addere, diminuere, vel etiam immu-
tare. Et vt super hoc essent omnes Arabici mihi te-
stes. Et hoc dico, quòd Iudæus iste nostram transla-
tionem non sequitur, vt videbitur in processu. Me
autem, vt credo, oportuit ipsum exponere in Latino,
prout ipse loquitur in Arabico: eius modum loquen-
di, & ordinem quantum possibile est seruando: ali-
ter non interpretus eius, sed corruptor libri sui dici pos-
sem: vt etiam Iudæi si viderint istum librum in vtraque
lingua

lingua conscriptum, tantum conuincantur per eum si
 viderent, quod auctoritates in Latino, ad hoc descri-
 ptæ in Arabico non discordarent. Et cum solatio
 vestro, domine mi & Magister, hic est finis huius quem
 intendo. Conseruet vos ordini nostro Dominus no-
 ster Iesus Christus, per multa tempora, in sua gratia,
 & amore. Amen.

INDEX
 CAPITULORVM
 IN HOC BREVI TRACTATV
 CONTENTORVM.

Vbi, animaduerte, Lector, literulam, b, post numerum
 pag. significare secundam paginam.

<i>Vare Iudæi sunt in ira Dei. Cap. Primum.</i>	pag. 1
<i>Probat, quod pro quodam gravi peccato in quo sunt, sint in hac dispersione, & arguitur contra eorum obseruantiam legis. Cap. II.</i>	pag. 2
<i>Quomodo omnis obseruantia legis Iudæorum non est accepta- bilis Deo propter peccatum in quo sunt. Cap. III.</i>	pag. 2. b
<i>Ostenditur, quod Iudæi sunt cæci. Cap. IIII.</i>	pag. 3
<i>Quod Iudæi decipiunt alios, & seipsos. Cap. V.</i>	pag. ead.
<i>Quod sit illud peccatum, propter quod Iudæi sunt in hac captiuitate.</i>	Cap. VI.
	pag. 4.
<i>Quod iustus Iesus Christianorum Deus iniuste uenditus sit. Cap. VII.</i>	pag. 4. b
<i>Quomodo post occisionem facta est dispersio Iudæorum secundum Danielem.</i>	Cap. VIII.
	pag. 5
<i>Quod duo sunt aduentus Christi. Cap. IX.</i>	pag. 5. b
<i>De primo aduentu Christi. Cap. X.</i>	pag. ead. b
<i>De secundo aduentu Christi, q̄ tunc sit cū potentia iudicaturus. Cap. XI.</i>	pag. 6. b
<i>De Christi ascensione. Cap. XII.</i>	pag. 7
<i>Fortius adhuc probat corporalem ascensionem Christi. Cap. XIII.</i>	pag. 7. b
<i>De cæcitate Iudæorum, quod non credunt Christum aduenisse nec intelligunt.</i>	pag. 8. b
	Cap. XIII.
<i>Quomodo cæcitas Iudæorum & incredulitas circa Christum fuit prænuntiata per prophetas. Cap. XV.</i>	pag. 9
<i>Ostendit reprobationem Iudæorum propter eorum perfidiam, & electionem gen- tium propter eorum fidem. Cap. XVI.</i>	pag. 9. b
	De

I N D E X

De uiuificatione gentium, & interfectione Iudæorum, prout etiam uidebitur in cap. sequenti. Cap. XVII. pag. 10. b
 Quomodo gentes per fidem uiuificantur & habent mundas obseruantias nouæ legis. Cap. XVIII. pag. 11
 De electione Apostolorum loco prophetarum. Cap. XIX. pag. ead.
 De reprobatione sacrificij Iudæorum, & electione sacramenti Christianorum Cap. XX. pag. 13
 Quod Deus refutauit ieiunia, sabbata, & sacrificia Iudæorum, & Christianorum elegit. Cap. XXI. pag. 14.
 Probat abiectiōem Sinagoga, & electionem Ecclesiæ per uerbum Domini ad Rebeccam. Cap. XXII. pag. 14. b
 Probat hoc idem per uerba Malachiæ Prophetæ. Cap. XXIII. pag. 15
 Quod cantus Christianorum est Deo acceptus. Cap. XXIII. pag. 16
 Quod Iudæi indebitè reprehendunt tantum Christianorum. Cap. XXV. pag. 16. b
 Probat apostasiam Iudæorum a Deo. Cap. XXVI. pag. 17
 Concludendo inducit aliqua dicta Sarracenorum de Iesu, & Maria matre eius Cap. XXVII. pag. 18

F I N I S.

Distichon.

En Iudæ tibi, sunt en tibi perfide filia:
 Labyrinthis flexibus egredere.

I N D E X

RERVM INSIGNIORVM
 QVAE BREVI ALTERO IN TRACTATV
 CONTINENTVR.

In quo non te lateat, Lector, litteram B. post numerum paginarum locatam indicare secundam paginam.

A
 Bominatio de Sacrificijs Iudæorum apud Deum, quid significet. pag. 14. b
 Aduētus Christi duo, & qualis uterque, cum prophetis. 5. b. & 6
 Aduentum primum non credentes, di qui morte. 7
 Aerem portare posse corpora nostra, si ita uisum sit Deo. 8
 Aggeus, Aser, uocatus Arabicè. 8
 Alcoranus nihil ualet, & quare. 18. b
 Aemulus, in quo Ecclesia Deo est grata, Christus. 15. b
 Animalia decollata per Hebræos in sacrificio, comparata cadaueri putredo. 14. b
 Anni 1000. abierant ab excidio Hierusalem, usq; ad Samuelis etatē. 1. b
 Apostoli loco prophetarum surrexerunt. 11
 Apostoli nomine, pueri, uocati per Iohelcm, nomine, Senis. 11. b
 Apostoli nomine, filij Dei appellati. 11. b. & 12. & b
B
 Apostoli semper manserunt firmi, nec Deus transmigravit ab eis. 11. b
 Apostoli surrexerunt loco Iudæorum, occiso a Deo Israele, & nomine Iudæorum. 12
 Apostolorum uerba extensa in extremis finibus, & sonus in omnem terram. 11
 Apostolos creauit Deus manu sua, & sanctificauit eos. 11. b
 Apostolos Deus misit per quatuor mundi climata. 12. b
 Aquam poni in sacrificio indecens non esse, & ibi multa de hoc. 13
 Ascensio Christi adhibitis profetis probatur, atque describitur. 7. b. & 8
 Astitit Regina, &c. 44. psal. uti intelligatur de Ecclesia. 15
B
 Baptismus ubi per Ias. significetur. 6. b
 Bellum, quod uocat Dauid, Isaias uocat, torcular. 7
 Blasphemantes, & in Christum Dominum non credentes, digni igne. 7
 Bucella amoris, quid sit. 15

I N D E X

C
Anticum nouum, est testamentum nouum. 16
Captiuitas Babylonica vocatur transf- migratio, & quare. 2. b
Captiuitas Iudeorum quantum differat, atque dissimilis à Babilonica. pag. 17
Christus gentibus dedit legem nouam, puram, & sanctam. 19
Christus magister salutis credentium. pag. 12.
Christus qui est Deus, in secundo ad- uentu ad iudicium sedebit. pa- gin. 6.
Christus sedit in primo aduentu ante Hebræos iudicandus. 6
Christus iudicaturus est cum potentia. 6. b
Christus sine peccato iudicatus, pecca- tores iudicabit. 7. b
Christus iudicatus in primo aduentu qualis venturus sit in secundo iudi- caturus. 6. & b
Christus est Saluator omnium, qui cre- diderunt in eum. 6. b
Christus in primo aduentu per aquam saluauit, in 2. per ignem iudicabit. 6. b
Christus dominus virtutum habuit pre- lium in primo aduentu. 7
Christus sedens ad iudicandum, ignis in circuitu eius exardescet. 7. & b
Christus in ultimo aduentu inimicos suos inflam. nabit in circuitu. 7
Christi aduentus primus occultus, & modus insolitus. 8. b
Christi ascensio prophetijs probatur. pag. 7

C
Christi conceptio, & natiuitas ex pro- phetijs. 17. b. & 18
Christi natiuitas, præter solitum cur- sumque carnalem. 8. b
Christum recipientes benedicuntur, Iu- dei disperguntur. 10. b
Christum ascendisse in corpore, non esse inconueniēs credere, exemplis proba- tur. 8. & b
Christum asserunt Sarraceni esse Mes- siam, ipsum Machometo præfere- res. 18
Christiani musici cantantes psalteriū, & prophetias. 16
Christianorum cantus à Deo accep- tus. 16
Christianis librorum sacrorum studiū traditum à Deo. 4
Ciuitas Sancta, Templum, & bibliote- ca, à quo destructa. 2
Communicare, quomodo intelligendum. 12. b
Corda patrum conuerti ad filios, quomo- do id intelligatur. 12
Credentes primum aduentum saluan- tur in secundo. 7

D
Dauid saltans, & psallens cum ci- thera ante Arcam, reprehensus ab uxore Michol. 16. b
Desolatio perpetua Hierusalem, qui- bus prophetijs præuuntiata. pag. 9. & b.
Deus non punit bis idem. 1. b
Deus uniuersè punit propter uniuersale peccatum. 1. b
Deus pedes, nec carnem, nec cætera hu- iusmodi habet, uti Deus. 6
Deus est incircumscriptus. 6

Deus

RERVM INSIGNIORVM.

D
Deus occidens Israel totam Sinagogam subuertit 15
Deus parauit populo Ecclesia magnam multitudinem dulcedinis, absconditā Iudeis 16
Deus eiecit Iudeos de domo sancta, & eam dedit gentibus 10
Deus opera Iudeorum non acceptat in hac ultima captiuitate facta 2. b
Deus consolabatur Hebræos in Ba- bylonica captiuitate per prophe- tas. 3
Deus assumpsit de terra plures sanctos viros 8
Deus super quarto scelere non transla- turus filios Israel, minatur 4
Deus post euerfionem sanctæ ciuitatis nihil amplius promisit nec mandauit Hebræis, de redeundo in Hierusa- len 2
Deus nec uiuentium, nec mortuorum Iu- deorum miserebitur. 3
Deus in primo aduentu exiuit limites humane nature, et ob id non cogni- tus 6. b
Deus congregauit gentes in fide loco Iu- deorum 9
Deus clausit corda Iudeorum, quare prophetiam non intelligunt 9
Deus in Babylonica captiuitate, erat in prophetis cum Hebræis 3. b
Deus quando effuderit misericordias suas copiose super Hebræos 4
Deus, nec ullus propheta, est cū Hebræis in hac perpetua dispersione 4
Differentia inter sacrificium Christi, et Aaron. 12
Discipuli Christi de filijs Israel, et Apo- stoli uocati 11

E

E
Ecclesia fuit Cerna in deserto sine marito 15. b
Ecclesia, & Sinagoga significata c. 25. 1. libri legis 14. b
Ecclesia matri lactanti assimilata. 15. b
Ecclesia ornata diuersitate linguarum. pag. 15
Ecclesia dicitur Regina 15
Ecclesia assimilata cervis per Salomo- nem 15
Ecclesia Deo dilecta cerua amulo suo. 15. b
Euangelium, et Alcoranus stant contra Hebræos 18. b
Euangelium est manifestatio omnium prophetarum, et promissionis imple- tio. 18. b

F

F
Fides Christi impleuit uniuersum or- bem 18. b
Filij Israel propter idola, & prophetas occisos leuius multati, quam Iudeis huius ætatis 9
Fames, & sitis præuuntiata Iudeis per Isaiam, qualis 10. b

G

G
Gentes ex quo Christo credidere dimissis Idolis, libros legis, pro- phetarum, & psalterium ceperunt. 10. b
Gentes in fide uiuificantur Iudæi in in- credulitate interficiuntur. 10. b

b 2 Gen.

I N D E X

Gentes in capite, & populus incredulus in cauda. 10
 Gentes seruientes Idolis erant extranei à Deo. 10
 Gentes vocauit Deus per Discipulos Iusti. 11
 Gentes in omni loco consentur Christum. 11
 Gentium electionem, & reprobationem Iudaeorum prophetia probantes. 10.b

H

Hebraei in captiuitate. 70. annorum fuerunt sine lege. 2.b
 Hebraei in praesenti dispersione carent prophetis, rege, sacerdote, altari, sacrificio, unctio, purificatione; & incenso. 4. & 9.b
 Hebraei abominabiles & contemptibiles omnibus hominibus. 4
 Hebraei omnibus carent, quibus utebantur filij Israel ad consolationem in Babylonia. 17
 Hebraei extra obedientiam sunt sine oculis & auribus. 15.b
 Hebraeos non mandato Dei nunc sabbata, circumcissionem &c. sed secundum traditiones proprias obseruant. 2
 Hebraeos pro maximo peccato esse dispersos. 2
 Hieremia fuit tempore Captiuitatis Babylonicae. 3.b

I

Ieiunium, ira Dei existente super populum Hebraeum, non ualebat. pag. 2.b

Ieiunium non habent Iudaei nec habuerunt à lege. 2.b
 Iesus apud Sarracenos Eise dicitur. pag. 18.b
 Iesus Christus, completis 62. hebdomadibus, occisus est, & per Titum, & Romanos iuxta prophetiam Danielis contigit Iudaeis 5
 Iesus Christus, est iustus uenditus pro argento. 4.b
 Iesum Christum esse uerbum Dei asserunt Sarraceni. 18.b
 Ignis in circuitu Christi erit ad deuorandos peccatores in ultimo aduentu 7.b
 Inebriant te ubera eius omni tempore; &c. quomodo se habeant hac ad sacramentum 15.b
 Iniuriatores pro sepultura, & diuites pro morte sua, quinam intelligantur 4.b
 Insipientes uocati per seruos sapientes qui. 14
 Interfectio Israel à Deo interminata, qualis sit. 10.b
 Ira Dei validissima 1.b
 Ira Dei in Hebraeos praesentis temporis finem habet nullum 1.b
 Ira Dei super Iudaeos non ad castigationem, sed est ad destructionem. 10.b
 Ira Dei in captiuitate 70. ann. breuis. pag. 2.b
 Ire Dei in Hebraeos huius tempestatis terminum non reperiri in prophetis. 2.b
 Isaac Rabbi plenitudo scientiae, & spes certificationis in dubijs 1
 Iudaei ab his, qui erant in ira Dei, obseruantias post aduentum Christi dicuntur accepisse 2

Iudaei

RERVM INSIGNIORVM

Iudaei quas cerimonias obseruent, ex lege Moisis, quas uero non. 2
 Iudaei quare neque Sacerdotem, neque Regem, nec principem, nec unctioes habeant, nec incensum. 2
 Iudaei iam mille annos dispersionis pœnas sustinebant tempore Samuelis. 1.b
 Iudaei quare sint in ira Dei. 1
 Iudaei dispersi per quatuor partes mundi. 1.b
 Iudaei per Titum captiuati. 1.b. & 2
 Iudaei nunquam tam acerbam tamque diuturnam pœnam experti atque nunc experiuntur. 1.b
 Iudaei pauoissimi, et nunquam crescunt, sicuti ceterae nationes. 18.b
 Iudaei Michol fatua sunt, irridentes cantus Christianorum. 17
 Iudaei asserentes regem habere in aliqua parte orbis, à lege uti mendaces coarguuntur. 17
 Iudaei in primo aduentu Christi apostatarunt à Deo. 17
 Iudaei ceci & deceptores simplicium. 3
 Iudaei assidue loquuntur de reductione in Hierusa. 3
 Iudaei sibipsum proximisque iniqui, quod cognita causa dispersionis, illam taceant. 3.b
 Iudaei superbi, toti orbi se praeserunt. 4
 Iudaei ex uenditione iusti puniuntur ista longa ac perpetua dispersione. 4.b
 Iudaei qua ratione conuincantur ex prophetia Danielis, Christum uenisse. 5.b
 Iudaei in primo aduentu defecerunt & errauerunt. 6.b
 Iudaei occiderunt Apostolos, & eorum magistrum iustum. 12.b
 Iudaei sicuti uitabant gentes, ita Christi-

stiani nunc uitant Iudaeos. 13.
 Iudaei essent gloriosi faciesque eorum resplenderent, si apostoli essent sanctificati secundum uiam leges Iudaeorum. 11.b
 Iudaei dispersi per quatuor partes mundi. 9.b
 Iudaei manent in incredulitate non recipientes fidem. 9.b
 Iudaei paucissimi sunt praeter ceteras nationibus. 18.b
 Iudaei in captiuitate Babylonica fuerunt sine lege, sine circumcissione, & sine sabbato. 2.b
 Iudaeorum astutia diu occultatus fuit hic tractatus. 19
 Iudaeorum pœna sine termino. 1.b
 Iudaeorum praesens captiuitas, ira Dei perpetua. 1. & 2
 Iudaeorum praesens captiuitas desolatio perpetua & sine fine. 2.b
 Iudaeorum praesens status nihil habet nisi miseriam. 17
 Iudaeorum iudicium temerarium de sacrificio laudis in ecclesia cantando exhibitio. 16.b
 Iudaeorum caecitas cum prophetis eam probantibus. 8.b. & 9
 Iudaeis post aduentum Christi quicquam promissum non est de liberatione. 3
 Iudaeis proiectis à Deo nihil lex, circumcissio, uel sabbatum prodest. 9.b
 Iudaeis nihil prius expectandum, amissa lege, Rege &c. 9.b
 Iudaeos esse in maiori peccato nunc, quam quo erant in Babylonia. 2.b
 Iudaeos quomodo calcauerit Christus in ira sua. 7
 Iudaeos perfidia reprobauit, gentes fides elegit. 9.b

Iusti

I N D E X

Iusti assumpti in corporibus à Deo, qui.
pag. 8
Iustos conflagrat Christus per ignem
quasi argentum, in secundo aduen-
tu. 7

L

Lex Iudaeorum furoris iram habet
in promptu, secus est in euange-
lica, ut ibi 15.b
Legis nouae obseruantia, munda.
11.
Linguae omnes in ecclesia sunt concor-
des in expositione legis, & psalte-
rij, &c. 15

M

Machometus uentura non pradi-
xit 18.b
Machometus contra Deum, & Dei scri-
pturam docuit 18.b
Machometus falsò dixit se prophetam,
& nuntium Dei 18.b
Machometus homo penitus corruptus,
& ignorans 18.b
Maria virgo sacratissima D. N. Iesu
Christi mater. Quid de ea habeatur
in Alcorano: Et ibi, de salutatione
angeli ad eam. 18
Matusalem, Enoch, et Helias assumpti
à Deo in corporibus 8
Michol uxor Dauid fatua à uiro appel-
lata 16.b
Moysi non credentes digni erant mor-
te 7
Moysen in corpore, et anima, esse in
caelo 8

N

Nomen, iustus, non conuenit pro-
phetis, sed saluatori 6.b. & 7

P

Panis loco carniū, aqua loco pingue
dinis, et uinum loco sanguinis in
sacrificio 14.b
Panis, uini, et aqua in sacrificio, nihil
indecent 15
Panem, uinum, et aqua esse simul in
uno sacrificio mundo 13.b
Panis azimi, sacrificium gentium.
pag. 13
Peccatum dispersionis Iudaeorum gra-
uius, quam idolatria. 3
Peccatum Iudae scriptum stylo ferreo
in lapide adamantino 17.b
Peccatum dispersionis Iudaeorum, est
inditio iusti pro argento 4
Peccata nonnulla commissa per patres
antiquos, cum suis panis. 3.b
Pena captiuitatis 70. annorum, quare
à Deo percussit Hebraei 1.b
Poenitendi nec refugij tempus ullum re-
linquetur, tempore Iudicij ultimi.
7.b
Promissio Dei, de liberatione uel redur-
tione populi, nulla intelligitur de
hac dispersione Iudaeorum 3.b
Promissiones de reductione populi om-
nes impletae ante hanc perpetuam
dispersionem. 3.b
Promissionibus Dei quenam tacita in-
sit conditio 3.b
Propheta nec surrexit, nec surrecturus
est Hebraeis post aduentū Christi. 9.b

Pro-

RERVM INSIGNIORVM

Propheta nullus apparuit Hebraeis
post dispersionem per Titum fa-
ctam 3
Prophetae promittebant Hebraeis in
Babylonia liberationem captiui-
pag. 3
Prophetia Amos c. 5. de casu Israelis,
& de ira Dei Iudaeos persecutura,
et ubique locorum afflictura. 16.
et b.
Prophetia multa ibi allegatae mirum
in modum quadrare Christo, osten-
duntur. 4.b
Prophetiae praenuntiantes gentes can-
taturas canticum in domo Domini.
pag. 16.b
Prophetiae, quibus Deum spreuisse
sacrificium, et sabbata Iudaeorum,
et preces ostenduntur. 14
Prouerbium. Patres nostri comederunt
unam acerbam etc. 11.b

S

Sacrificium, oblationes, et holocau-
sta à tempore euerisionis sanctae ci-
uitatis uigere desierunt. 2
Sacrificium panis, quare detestari non
debeant Iudaei, et multa de hoc sacri-
ficio 13. et b
Sacrificium nullum Deo acceptum de
manibus Iudaeorum 13
Sacrificium in pane, et uino eternaliter
duraturum. 12
Sacrificium sinagogae, uitulus pinguis
cum inimicitia 15
Sacrificium ecclesiae est bucella panis
cum caritate. 15
Sacrificium ecclesiae in aeternum dura-
turum declaratur. 15.b

Sacrificium uini cum aqua mistum, prius
chre descriptum à Salamone pro-
uer. cap. II 14
Sacrificium Iudaeorum in uno solo loco
Deo acceptum erat. 14
Sacrificium uini, aquae, & farinae, qua-
re mundum dicatur. 15
Sacrificium gentium mundius quàm Iu-
daeorum. 13
Sacrificium panis & uini à Deo sta-
tutum, in quo sacrificium carniū
reprobauit. 13
Sacrificium panis & uini quibus pro-
phetis eligatur à Deo praefereatur-
que sacrificio carniū. ead. & b.
Sacrificij Aaron & Sacrificij Iusti dif-
ferentia. 12
Sacrificio nouae legis publicato uetera
proicienda: 12.b
Salathiel dux Iudaeorum. 3.b
Saluator, iustus, & sine peccato. pag.
6. b
Samuel quare epistolam ad Isaac Rab-
bi scripserit. 1
Sarraceni affirmant Christum esse Mes-
siam, & eum praefereunt Macdome-
to. 18
Sarraceni, quae affirmant de Christo
quo ad miracula, & alia. pag.
18. & b
Scelus primum filiorum Israel, uendi-
tio Ioseph. 4
Scelera illa quatuor, de quibus Amos,
c. 2. quenam sint. 4
Senes uestri somnia somniabunt, &c.
Iob 3. quomodo de prophetis, &
Apostolis intelligatur. 11. b.
Sepulchrum Moysi ignotum omnibus
pag. 8
Sinagoga unam tantum habuit lin-
guam. 15

Sinago-

I N D E X

<i>Sinagoga multos habere amulos, et qui sint hi</i>	15.b		
<i>Sinagoga, tanquam mulier virum habens, quem perdidit</i>	15.b	V enditio iusti pro argēto de Ioseph	intelligi non potest, & qua-
<i>Sinagoga populus maior, & primogenitus, Populus secundogenitus, & minor, gentes</i>	14.b. & 15	re.	4
<i>Superbia in corde Iudæorum regnat.</i>	4	<i>Verbi, consurge, duplicatio, in c. 2. Isaie.</i>	quid innuat. 5.b
		<i>Verba Isa. c. 2. quod gentes sunt in conspectu Dei quasi nihil, quem habeāt sensum.</i>	17
		<i>Vita Matusalem, & Enoch non extensa ultra 1000. annos</i>	17.b
		<i>Vitulus odij saginatus quid</i>	15
T itus Hierusalem destruxit, templum, & bibliothecas combussit, & dispersit Iudæos.	2		

F I N I S.

A V R E V S
R A B B I S A M V E L I S
I N F O R M A M E P I S T O L A E
T R A C T A T V S.

QVI IN PRAECEDENTI CONSCRIPTA MIRIFICE confirmat, nunc demum post alteram eius de anno 1475. impressionem, per admodum R. D. DON MARTINVM ALFONSVM VIVALDVm expurgatus, candorique suo restitutus, ac in lucem editus.

T I T V L V S E P I S T O L A E.

Epistola, quam scripsit magister Samuel Israelita oriundus de ciuitate regis Morochiani ad Rabbi Isaac magistrum Sinagogæ, quæ est in Subiulmeta in regno prædicto.

CONSERVET te Deus, ò frater, & permanere te faciat, vsque quo terminetur ista nostra captiuitas, & congregetur ista nostra dispersio, & appropinquet spes nostra, & signet Deus beneplacitum suum super vitam nostram. Amen. Noui & expertus sum quod plenitudo sciētiae nostri temporis est in te, & tu es spes nostræ certificationis in dubijs legis, & Prophetarum, cum tuis expositionibus gloriosis. Vnde ego particeps doctrinæ tuæ fieri desiderans, tibi expono exitus cordis mei, super illis, quæ legis sunt, & Prophetarum: super quibus anxior cum timore. Quapropter recurro ad abundantem scientiam tuam, & sapientiam, & mitto tibi libellum istum, sperans per te, Deo volente, in veritate confirmari ac in dubijs declarari.

Quare Iudæi sunt in ira Dei. Cap. I.

Desidero, domine mi, certificari per te, & testimonijs legis, & Prophetarum, & aliarum scripturarum: quare nos Iudæi generaliter percussi sumus à Deo in captiuitate ista, in qua sumus: quæ potest vocari proprie ira Dei perpetua, quoniam non habet finem. Nam modo sunt Mille anni completi, & ultra, quod per Titum

A tum

tum fuimus captiuati. Nos scimus quòd patres nostri adorauerunt idola: occiderunt Prophetas, & legem Dei abiecerunt, & propter omnes istas transgressiones Deus non percussit eos captiuitate, nisi per 70. annos in Babylonia, & post tempus. præfatū placatus est eis, & reduxit eos in terram suam. Et secundum scripturam, ira Dei fuit tunc temporis validissima super omnes iras, quas ante tempora illa commemorat scriptura, & tamen, vt dictum est, pœna tantorum peccatorum non fuit nisi 70. annis. Et nunc domine mi, ira Dei, quæ in præsentem punit nos, non habet terminum, nec finis eius promittitur in Prophetis. Si uoluerimus dicere quòd ista præfens ira in qua sumus, sit adhuc illa ira, propter quam fuit illa captiuitas 70. annorum, quia tunc non completè satisfactum est de peccatis prædictis per illos patres nostros, nos facimus Deum mendacem, quod absit, quoniam ipse Deus verus, & gloriosus illi captiuitati imposuit præfatum terminum per Prophetas, scilicet 70. annos, unde talis non est responsio, sed euasio seu excusatio, nec esset coram intelligentibus proponenda. Et si dixerimus quòd Deus in illa transmigracione misertus est vni parti generis nostri, & non alteri, & illos, quorum misertus est, reduxit ad reedificandum templum, vt dicit Propheta Hieremias, & quòd nos sumus de illis, quorum non est misertus: tunc dicent nobis Christiani, & quòd Deus misertus est eorum, qui adorauerunt idola, & qui occiderunt Prophetas: ergo & nobis, quia nos non peccauimus. Item, in patribus peccatoribus fuit pœna diuinæ ultionis in certo termino: quare ergo nostra pœna esset sine termino, qui non peccauimus? Itaque longa est, & sine termino pœna, in qua sumus, modo iam sunt Mille anni, nec in lege nec in Prophetis huius pœnæ terminum possumus inuenire. Quare, domine mi, cum Deus punierit patres nostros propter idolatriam, & propter interfectionem Prophetarum, & pœna & culpa sint notæ in scriptura: cum Deus non punit bis id ipsam, pro peccatis illis præteritis fuit pœna, scilicet captiuitas 70. annorum, & cum Deus non punit vniuersaliter, nisi propter vniuersale peccatum: oporteret, quòd post illam captiuitatem, nos peccauerimus omnes coram Deo, peccato maiori quam fuerit idolatria primorum parentum, & quam fuerit interfectio Prophetarum, ex quo Deus pro illis peccatis puniuit patres nostros 70. annis, & non amplius, & nos puniuit iam sunt Mille anni & ultra, & puniuit, & dispersit nos per quatuor partes mundi. Tamen quicquid contingat, Dei sumus in omni euentu, quia nulla est excusatio super dicta Responde.

Probat

Probat quòd pro quodam graui peccato in quo sunt, sint in hac dispersione. Et arguitur contra eorum obseruantiam legis. Cap. II.

SVpposito, igitur, domine mi, quòd sumus in peccato aliquo maximo, rogo nunc quòd certifies me, si postquam Deus dispersit nos de Hierusalem, & misit in captiuitatem istam longissimam, seu perpetuam propter illud peccatum, auctoritate nostra, & propria voluntate, sine speciali mandato Dei. cur nos in captiuitate ista non incepimus obseruare circuncisionem, & sabbatū, & alias cœrimonias, quas tenemus secundum legem Moyfi? Nam nos cognoscimus, quòd à tempore quo Titus destruxit ciuitatem sanctā, & templum combussit, & bibliothecas, & nos in captiuitatem istam dispersit, & ex tunc cessauit inter nos vigere sacrificium, oblationes, & holocausta, & Deus non promisit nobis postea, per Prophetam aliquem, nec per prophetiam, nec per reuelationem aliquam certam, quòd nos deberemus redire aliquando in Hierusalem in statu pristino, nec mandauit nobis postea, quòd obseruaremus obseruantias prædictas. Videtur ergo sequi, quòd nos non à Deo, sed ab illis, qui erant in ira Dei obseruantias prædictas accepimus, & tenemus. Et uidetur quòd iustè dicent nobis aduersarij nostri. Sicut vos obseruatis circuncisionem, & sabbatum, & legitis in Sinagogis libros Moyfi, & Prophetarum sine mandato Dei, quare non assumitis vobis similiter sacrificium, & non facitis vobis Sacerdotem, & Regem, & Principem, & vñctiones sanctas & incensum? & quare non edificatis vobis altaria, & seruatis cœrimonias, & omnia alia, quæ sunt in lege contenta, sicut sabbatum & circuncisionem, & plura alia, quæ obseruatis secundum traditiones vestras sine mandato Dei propria voluntate? ex vtraque parte curritis in offensam Dei. Et si hæc prædicta facitis, contra voluntatem Dei, vel si dicitis quia voluntas Dei est quòd hæc seruetis, & beneplacitum, quod tamen ostendere non potestis; quare non obseruatis supradicta alia, quorum multa facere potestis? Et si non permittunt vos facere Reges, & populi sub quibus iacetis, non permetterent tamen uos multa alia facere, sicut permittunt circuncisionem, & libros, & Sinagogas, & alia quæ seruatis. Et ad hæc domine mi, non est nobis in promptu responsio sufficiens, vt videtur: sumus tamen Dei in omni euentu.

A 2 *Quomodo*

Quomodo omnis obseruantia legis Iudæorum non est acceptabilis Deo propter peccatum, in quo sunt.

Cap. III.

Inuenimus, domine mi, Deum loquentem per os Zachariæ & dicitur centem 7. cap. ubi loquitur de illa prima captiuitate breui, interpretando hanc auctoritatem secundum quod scripta est in Arabico sicut infra posita est, sonat in Latino. Hæc dicit Dominus Deus sacerdotibus, & populo terræ. Quando ieiunastis, & plorastis, in 6. & 7. toto tempore 70. annorum, intellexistis quod ieiunaretis ad me, aut ploraretis. Ego tale ieiunium nolui a uobis, infra autem translatio aliter se habet, sed ego scribere propono sicut iacent in Arabico auctoritates, quas Samuel iste adducit, non sicut sunt in nostra biblia, innuit Dominus (Domine mi) in prædictis uerbis quod dum nos Iudæi fuimus per 70. annos in dicta captiuitate fuimus sine lege, quia ieiunium non habuimus, neque habemus à lege, sicut alias obseruantias, & similiter fuimus sine circuncisione, & sine sabbato. Et, sine dubio, omnia hæc non ualent, dum ira Dei manet super populum suam. Illa uero prima ira Dei fuit breuis, quia 70. annorum: ista quidem, in qua nunc sumus, est longa iam Mille annorum & ultra, & non inuenitur ei terminus in Prophetis, & timeo, domine mi, quod sicut Deus misit in captiuitatem illam breuem patres nostros sine lege, & sine obseruantijs, nec acceptauit ieiunia, nec obseruantias legis eorum, quousque fuit completum tempus pœnæ ipsorum scilicet 70. annorum: sic in ista captiuitate ultima, non acceptat opera, quæ facimus secundum obseruantias legis. Quare constat quod nos sumus in maiori peccato nunc, quam patres nostri fuerint in Babylonia. Vnde nos sumus in maiori ira Dei quam illi essent, & per consequens, opera nostra sunt ei minus placita, & nos sumus ei magis odiosi. Et patet quod illi propter mortem Prophetarum, & quia idola coluerunt, fuerunt tantum 70. annis in captiuitate, & nos propter magnum peccatum & maximum, sumus captiui iam sunt Mille anni & ultra. Et hæc captiuitas, domine mi, sine dubio est illa, quam Deus per os Danielis Prophetæ uocat desolationem, cum dicit cap. 9. Usque ad consummationem, & finem perseuerabit desolatio, &c. Prima captiuitas uocatur transmigratio, quia post modicum tempus fuerunt reducti cum honore in Hierusalem, sed hæc uocatur desolatio perpetua, in qua pro certo, Deus non miserebitur nostri sicut miserebatur patrum nostrorum

Verba sunt
A. G. m. f. Non homini
fuit translatio
carum. que alibi
sunt aliqua de
eo mi pœnæ

nostrorum in Babylonia: excepto quod consolabatur eos per Prophetas, qui promittebant illis liberationem, & erant omnes simul. nobis autem nihil promittitur, & insuper disperfit nos per uniuersa regna mundi. Attamen quicquid contingat, Dei sumus in omni euentu.

Ostendit quod Iudæi sunt cæci. Cap. IIII.

Domine mi, ualde mirabile est mihi de nobis. Speramus enim quotidie liberationem de captiuitate ista, & semper de hoc loquimur, & semper loquimur de reductione nostra in Hierusalem, & ideo sumus cæci, vel deceptores simplicium. Nam constat, quod post dispersionem nostram quæ facta est per Titum, non apparuit in nobis Propheta, qui nobis promitteret reductionem, nec etiam post captiuitatem 70. annorum, fuit Propheta, qui loqueretur de ista captiuitate, quæ non habet finem, nisi in fine mundi, nec liberationem habet, nisi per consummationem sæculi, quia Daniel illam uocat desolationem sine fine cap. 9. Vnde timeo, domine mi, cum tanta captiuitas non possit manere super totam gentem nostram à Deo, nisi propter maximum peccatum in Deum, quod maius est, quam interfecisse Prophetas, & adorasse idola, propter quæ peccata patres nostri fuerunt puniti, quod sicut Deus non miserebitur nostri in uita, cum in eodem peccato perseueremus, sic etiam nec miserebitur mortuis ex nobis. Attamen sumus Dei in omni euentu, qui euenerit.

Quod Iudæi decipiunt alios, & seipsos. Cap. V.

Domine mi, uidetur quod decipiamus alios, & nos ipsos, quia in libris legum, & Prophetarum habemus Deum promittentem nostræ genti liberationem, & congregationem de dispersione multipliciter. Sed bene aduertenti omnes promissiones, quas habuimus, vel fuerunt completæ ante captiuitatem. 70. annorum, & in ipsis. 70. annis: vel promissiones fuerunt propter peccata illorum, quibus promissiones sunt totaliter impeditæ, sicut propono coram te, domine mi. Exempli gratia. Ista pauca dicuntur in Ezechiele. Si feceritis iustitias meas, & mandata mea seruaueritis, congregabo vos de quatuor partibus mundi, & leuabo uos, & adducam uos per mare, & reducam uos in domum sanctam uestram. Ecce quod id quod Dominus nobis promittit per Ezechielē in prædictis uerbis & alijs locis libri eiusdem Prophetæ, iam completum est pluries

ries ante illam captiuitatem. 70. annorum, & omnes promissiones Domini tales maiores, & minores, quæ in diuersis locis sacrorum librorum continentur, completæ fuerunt antequam caderemus in istam vltimam captiuitatem, quæ non habet finem. Modo iam sumus in Millesimo anno, & vltra, nec in aliquo libro Prophetarum eius terminum inuenimus, nec vlla Dei promissio, ubi agit de liberatione, & congregatione intelligitur de ista captiuitate perpetua: sed de illis tribulationibus, & dispersionibus, antedictos. 70. annos, nec postea congregatio de dispersione promissa est nobis. Vnde oportet, quod post istos. 70. annos commiserimus illud peccatum magnum, propter quod Deus, sine termino punit nos, in quo peccato sumus, & manemus omnes: aliter Deus misericordiã suã non continuisset in nobis ira tam longa. Nam videmus per scripturas, quod omnia peccata, quæ commiserunt patres nostri ante 70. annos prædictæ captiuitatis punita fuerunt, & de multis exempla hæc pauca induco. Peccauerunt patres nostri ante. 70. annos qui exiuerunt de Aegypto, & promissio eis facta in eis locum nõ habuit, sed in peccatis suis in deserto mortui sunt. Peccauit ipse Moyses ad aquas contradictionis, & terram promissionis nõ meruit. Peccauit ipse Aaron, & portauit penam. Heli sacerdos peccauit, & ruptis ceruicibus expirauit: & posteritas eius sacerdotio priuata est, & tamen Deus promiserat sacerdotium in eternum. Sed huiusmodi promissa intelliguntur semper, nisi propter peccata demerant accipere: ut patet in regno Dauid, quod carnalis posteritas eius priuata est regno. Sicut etiam Deus uerus, & gloriosus promissit Abraham, & femini suo terram illam in eternum possidendã, & frequenter perdiderunt eam propter peccata sua; & frequenter restituit illis Dominus, usque ad vltimam uicem qua perdiderunt. Iam sunt mille anni, & ultra, & iam non est spes recuperandi eam, quia manemus omnes in eodem peccato, propter quod terram nostram perdidimus. Et, domine mi, multum mirabile est, cum omnes concordemus, quod oportet, quod post captiuitatem. 70. annorum in Babylonia peccauimus contra Deum maximo peccato: & tamen nullus est qui dicat, quod est id peccatum, propter quod incurrimus tanta mala. & si aliquis nostrum cognoscat nostram causam, & peccatum, propter quod incurrimus tanta mala: nullus tamen id aperit proximo suo, nec ipsemet, qui cognoscit, in suam conuertit utilitatem, sed omnes iacemus prostrati: & uidemus manifestè, quod in prædicta captiuitate. 70. annorum erat Deus cum patribus nostris in Prophetis id est Hieremia, & alijs prophetis, & dedit eis Salathiel ducem, & principes, & sacerdotes, cū quibus exi-

ue-

uerunt de Babylone peracta pnia, & placato Deo ædificauerunt Hierusalem, & templum, & alias ciuitates, & effudit Deus super illos misericordias suas copiose. Et tamen in ista captiuitate nullus Propheta nobiscum est, nec Deus, ut apparet. Igitur domine inquirã, & non cessabo quærere, quod peccatum est id tantum, propter quod sumus in hac captiuitate Mille annis, & ultra. nec habemus Prophetam, nec regem, nec sacerdotem, nec altare, nec sacrificiũ, nec vnctionem, nec incensum, nec purificationem: imò facti sumus abominabiles toti mundo sicut Deo, & cõtemptibiles: in solo corde tantum nostro regnat superbia, qua nosipfos præferimus toti mundo. Et quod super hoc sentio pandam tibi domine mi: nec minus, quicquid eueniat, nos Dei sumus.

Quod sit illud peccatum, propter quod Iudæi sunt in hac captiuitate. Cap. VI.

NVnc ergo, domine mi, paueo, quod id peccatum propter quod sumus in hac desolatione, & in captiuitate ista, sit illud peccatum, super quo locutus est Deus per Prophetam Amos. 2. cap. cum dicit sic. Super tribus sceleribus Iuda conuertam, uel transferam Israel. Nota quod ubi in Biblia nostra est conuertã, hic habet transferam. & est ad propositum eius magis, & super quarto non transferam eos, quoniam uendiderunt iustum pro argento. Et nos, domine mi, secundum doctrinam nostram dicimus, quod iste iustus fuit Ioseph filius Iacob, qui fuit uenditus à fratribus suis in Aegypto, & sic teneo ego, nisi quod sermo diuinus ponit istud peccatum uenditionis quartum in numero peccatorum seu scelerum Israel. Ipsi etiam Christiani, quibus sãctorum librorum studium uidetur esse traditum à Deo, respondent doctrinæ nostræ prædictæ, & dicunt, quod primũ in quatuor sceleribus Israel est uenditio Ioseph à fratribus suis, & secundum peccatum, siue scelus assignant adorationem uituli in Oreb, & tertium scelus occisionem Prophetarum. propter quod fuimus captiuati in Babylonia. 70. annis, & dicunt, quod quartum scelus Israel fuit uenditio iusti. s. Iesu, qui ad literam fuit uenditus post transmigrationem præfatam. 70. annorum. Et, si nos, domine, uolumus tenere præfatam doctrinam nostram, & respondere Christianis: oportet quod nos assignemus in Israel ante uenditionem Ioseph uaria scelera præcessisse, ut ipsa uenditio Ioseph sit quartum scelus. Sed hoc non poterimus sustinere, quia testimonium libri Genesis est contra nos, qui uenditionem Ioseph ponit primum scelus filiorum Israel, & Propheta Amos ponit

translatio uerba

nit expresse quartum scelus venditionem iusti, propter quod fuimus in captiuitate, de qua loquitur Deus comminans, q̄ non reducet nos vltra in terram promissionis cum dicit: Et super quarto non transferam eos, quoniam vendiderunt iustum pro argento. Et manifeste apparet mihi, q̄ nos super illo peccato quarto venditionis iusti iuste sumus puniti iam sunt Mille anni, & vltra, in quo tēpore nil proficimus inter gentes: nec est spes profitendi amplius.

Quod iustus Iesus Christianorum Deus iniuste venditus sit.

Cap. VII.

EXpauesco, domine mi, & timeo quod iste Iesus, quem colunt Christiani, sit ille iustus venditus pro argento secundum Amos Prophetam, & timeo quod de ipso sunt hæc, quæ mihi occurrunt testimonia Prophetarum. & illa eadem in doctrina sua valde aperte applicant Christiani. Isa. Propheta primo ca. dicit. Vē genti peccatrici, filijs sceleratis: quoniam ipsi elongauerunt se à Deo, & blasphemauerunt sanctum eius, & inclinati sunt retrorsum. Item idē Propheta dicit: Quasi ouis ad occisionem ductus est, qui non aperuit os suum. Item dicit. Vir habens dolorem, & sciens infirmitatem. Item fuit despectus, & propter hoc non reputauimus eum: ipse enim oblatus est, quia ipse voluit. Item de angustia iudicij depositus est, generationem eius quis enarrabit? Item propter culpam populi mei transfixi eum, & dabit iniuriatores pro sepultura, & diuites pro morte sua. Et timeo, domine mi, q̄ iniuriatores fuerunt patres nostri, & diuites Pilatus, & Herodes, & Anna, & Caiphas, sicut dicit Propheta David: Consurrexerunt omnes reges terræ, & maiores, & contra Deum, & contra Christum eius. Reges. s. predicti maiores. s. patres nostri. Et timeo domine, quod iste Iesus sit ille commutatus, & venditus pro argento, de quo loquitur Zacharias Propheta, & Amos, & alij Prophetæ. De quo etiam loquitur Isa. Propheta, cap. 53. Deponet omnes iniquitates, & orabit pro infidelibus. Timeo ego, domine mi, q̄ iste Iesus sit ille iustus, de quo dicit David in Psal. 73. Delectati sunt in animam iusti. & sanguinem innocentem condēnabunt, & propter hoc eiecit eos Deus & disperdet illos Dominus Deus noster. Et timeo, domine mi, q̄ iste sit ille iustus, de quo loquitur Hieremias cap. 9. cum dicit. Homo est, & quis est qui intelligit eum? Item Hier. cap. 10. Species vultus nostri Christus Deus captus est pro peccatis nostris. Cui diximus. In umbra tua uiuemus inter gentes. Timeo etiam domine mi, q̄ iste sit ille iustus de quo dixit Deus per os Zachariæ Prophetæ

phetæ cap. 13. Dicitur enim in illa die: quæ sunt istæ plagæ in palmis tuis? Et respondebit. Plagatus fui in medio domus meæ inter illos, qui dilexerunt me, & leuauit ensē pastor meus supra me. Idē cap. 12. Aspicient ad me die illa, & illum quem transfixerunt: & plāgent super illum quasi plāctum vnigeniti. Timeo etiam domine mi, q̄ iste fuit iustus ille, de quo dicit Abacuch. c. 3. Cornua in manibus eius ibi abscondita est fortitudo eius, &c. Et concordat Euangelium Christianorum, vbi narratur mors Iesu, & ostendunt. Cum autem venissent ad Iesum inuenerunt eum mortuum, & misit unus ex eis lanceam suam, & trāshixit. Paueo domine mi, quod iste sit iustus de quo dicit Abacuch. c. 13. Egressus es Domine saluare populum tuum cum Christo tuo.

Quomodo post occisionem Christi facta est dispersio Iudæorum secundum Danielem. Cap. VIII.

EXpauesco, domine mi, super his, quis fuit iste iustus sine peccato de quo loquitur Isa. Propheta. Et quis sit ille iustus venditus pro argento, propter quod dicit Dominus per Amos Prophetā vbi supra, quod in testimonium quarti sceleris non transferet eos in terram promissionis amplius. Videtur etiam domine mi, q̄ completum est, quod scribitur Dan. 9. capitu. ubi dicit: Postquam consumatæ fuerunt. 62. hebdomadæ occidetur Christus: & tunc veniet populus cum principe venturo, & delruet ciuitatem, & domum comminuet, & condemnabunt eam, & auferetur sacrificium & consumabitur destructio perpetua. Et non est dubium, domine mi, quin destructio desolationis perpetuæ sit captiuitas ista in qua sumus iam sunt Mille anni. Et aperte dicit Deus per Prophetam, q̄ erit desolatio perpetua post occisionem Christi, sicut est desolatio nostra postquam Iesus fuit occisus. Nec comminatus est Deus nobis perpetuam desolationem nisi post occisionem Christi. Et si voluerimus dicere, q̄ ante mortem Iesu fuimus in desolatione. Ad hoc respondent nobis Christiani, q̄ ante mortem illam nō fuit desolatio nisi. 70. annis, & plus hoc fuimus reducti in terram promissionis, & fuimus apud Deum in gratia, & honore. Certe domine mi, ego non uideo euasionem contra prophetiam istam: quæ de facto probatur nobis, q̄ postq̄ à reedificatione fuerunt completæ. 72. hebdomadæ supra anno, qui sunt anni. 400. & 33. tūc fuit Iesus occisus à patribus nostris, & postea venit dux. s. Titus, & populus Romanus, & fecerunt nobis secundum prophetiam istam, hodie sunt Mille anni, & vltra, & nihilominus si in ira Dei sumus, & tamē

in ipso speramus. Et si dicamus q̄ Christus venturus est, & nondū venit, & re habebimus terram promissionis, & reedificabimus ciuitatem, & habebimus gratiam Dei, & honorem in terra nostra, & ista desolatio non erit perpetua. Respondebunt Christiani, q̄ adhuc ergo manet nobis occisio Christi, & aduentus Titi, & populi Romani, & desolatio peior ista, in qua iam fuimus per Mille annos. Heu domine, non est excusatio nec euasio consona. Sed tñ quicquid contingat Dei sumus in omni casu, si in eo speramus.

Quod duo sunt aduentus Christi. Cap. IX.

Timeo, domine mi, q̄ Christus iam uenit, & iam adimpleuit primum aduentum suum; quia in scripturis nostris inuenimus duplicem eius aduentum. Primus aduentus Christi describitur in Prophetis in paupertate, & humilitate. Secundus in gloria, & maiestate. Et de utroque aduentu proponam illa, quæ mihi occurrunt. De primo aduentu dicit Deus per os Zach. cap. 9. Latere filia Sion, ecce præceptor tuus uenit pauper æquitans asinum. Et in isto aduentu describit eum Isaias despectum: Daniel occisum: Zacharias, & Amos uenditum. & tamen iam fuerunt completa, quæ in libello descripsi, & describam: non reputauimus eum. i. non cognouimus eum. sicut dixit Isaias Propheta. sed despeximus eum, & præualuimus contra eum. Sed gloria eius, & maiestas eius erit manifesta in secundo eius aduentu, quando ignis, & flamma præcedet eum, & exardescet, & inflammabit in circuitu inimicos eius. Sicut dicit Deus per os prophetarum Dauid, & Isaiæ. Et timeo domine mi, q̄ Christus non iudicabit aliter quam cū igne ad mortem, quia nos interfecimus omnes Prophetas, qui annuntiauerunt nobis de ipso, prout Deus testificatur contra nos per os Helix Propheta quarto libro Regum. Et sic interfecimus illum iustum propter quem sumus in ira Dei sine fine. attamen Dei sumus.

De primo aduentu Christi. Cap. X.

Timeo, domine mi, Deus describit aperte duos aduentus Christi per os Isa. Propheta. 2. capit. cum dicit. Consurge, consurge, induere fortitudinem brachium Domini, bis dicens consurge, propter eius duplicem aduentum, & singillatim clarè primum Christi describit aduentum quantum ad passionem, & deiectionem c. 50. & 53. per totum. Et specialiter cum dicit: Vidimus eum, & non erat aspectus, & species, neque decor. &c. Primum eius aduentum

tum ponit Isa. 9. cap. cum dicit. Paruulus natus est nobis. Et statim subiungit secundum eius aduentum cum dicit: Et vocabitur fortissimus gigas potens, frater thronum dauid sedebit, ut confirmet illum ab initio usque in æternum. Zacharias autem Propheta describit eum pauperem, & sedentem super asinum cap. 9. Et quid aliud est hoc, nisi quod Propheta describit primum aduentum in humilitate, & secundum in potentia, & maiestate? Sic etiam describit eum Daniel cap. 7. circa medium, ubi dicit: Considerabā, vel aspiciebam in uisione noctis, & ecce in nubibus Cœli quasi filius hominis ueniebat, & usque ad antiquum dierum peruenit: & in conspectu eius obtulerunt eum, & dedit ei potestatem, & honorem, & regnum: omnes populi, tribus, ac linguæ adorabunt eum, & seruient ei. Hebræus habet: tribus ac linguæ honorabūt eum, & non deficiet potestas eius, quia non auferetur, & regnum eius manebit in æternum. Nostra autem translatio habet: Tribus ac linguæ seruient ei, potestas eius potestas æterna, quæ non auferetur, & regnum eius, quod non corrumpetur. aliās, & non deficiet potestas eius. aliās potestas eius in æternum, & regnum eius manebit in æternum. aliās non corrumpetur. Et manifestum est, domine mi, quod in secundo aduentu sedebit Christus ante antiquum dierum, qui est Deus ad iudicium, sicut sedit in primo aduentu ante patres nostros iudæos, ut iudicaretur. Et istos duos aduentus Messia id est Christi, innuit Propheta Dauid in Psalmo cum dicit: quia uenit quoniam uenit iudicare terram. Propter primum eius aduentum, qui fuit simplex dicit: quia uenit. propter secundum uero, quæ erit cum potentia dicit: quoniam uenit iudicare terram. De secundo eius aduentu loquitur Zach. cap. 14. cum dicit. Imprimet uestigia pedes super montem Oliuarum, &c. Et nos domine, non dicimus, quod Deus in essentia sua, & natura habet pedes, nec carnem, nec ista quæ corporis sunt; sed habere pedes conuenit omni creaturæ corporeæ. Dicit etiam Dauid Propheta, quod supra allegatum est loquendo de secundo eius aduentu. Ignis in conspectu eius exardescet, & in circuitu eius inflammabit. Sed domine, non dicimus, q̄ Deus sit circumscribitus, quod aliquid posset esse in conspectu eius in quantum Deus: sed auctoritates similes habent ueritatem ad literam in illo iusto, quem Propheta describunt: nunc loquentes de eius humilitate, nunc de eius maiestate. & de hoc loquitur Malachias cap. 3. cum dicit. Ecce dominus uenit, & quis poterit stare ante aduentum eius? Ipse enim quasi ignis, conflans, & sedebit, & liquefaciet argentum, & aurum. Ecce qualiter iustus ille, qui fuit iudicatus, ueniet in secundo aduentu. Et attende,

domine mi, qualiter describit eum ibidem Propheta in eodem ca. 3. cum dicit. Tunc ego veniam, & intrabo in iudicio ad eos, & ero testis verax super adulteris, & malis, & periuris, & super illos qui defraudant mercedem mercenarij, & qui spoliant pupillos, & viduas & opprimunt peregrinum, & pauperem. Et idem, domine mi, describit Ezech. cum dicit. 34. c. vbi loquitur de pastoribus, & quibus dicitur: Ego separabo ab eis, scilicet a iustis, transgressores, & incredulos. Hæc non habet translatio nostra: sed in Arabico dicit sic: O domine mi ecce, quod in secundo aduentu separabit incredulos de medio iustorum, sicut etiam dicunt Malachias, & Ezechiel clarè. & in primo aduentu nemo nostrum cognouit eum, quia exiuerat limites humanæ naturæ. Sicut dicit Deus per os Isaiæ. Propheta c. 53. & inter iniquos computatus est, & propter hoc non reputauimus eum. & Hier. dicit. 18. c. Ipse est homo, & quis scit eum? & timeo, domine mi, quod patres nostri in primo aduentu Messia defecerunt, & errauerunt, & propter hoc sumus in ista captiuitate, quæ non habet finem. & tamen quicquid contingat Dei sumus, & in ipso speramus.

De secundo aduentu Christi, quod tunc fit cum potentia indicaturus.

Cap. X I.

Domine mi, pæneo ne iste iustus index sit ille, qui iudicaturus est, cum potentia in aduentu secundo, & qui fuit Saluator in aduentu primo omnium qui crediderunt in eum. Quoniam Propheta Dauid dicit de illo: Notum fecit Dominus salutare suum: & in conspectu gentium reuelauit iustitiam suam. Adhuc dicit Isa. capit. 12. Haurietis aquas de piscinis Saluatoris. Quod dictum secundum uidere meum, intelligo de baptismo. Nam in primo aduentu saluauit per aquam, & in secundo iudicabit per ignem. Et de isto Salvatore dicitur, domine mi, Job. 19. Scio quod Saluator meus uiuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & in carne mea oculi mei uidebunt Deum meum. Attende, domine mi, quod uocat istum Saluatorem Deum. Constat autem quod oculi carnis non uidebunt Deum. Ecce habemus secundum scripturas, quod Saluator est iste Deus iustus, de quo est sermo. & solus potest dici uerus iustus, quoniam nullum peccatum fecit, secundum quod de illo Deus testificatur per os Isaiæ Propheta. Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Nec de Moyse, nec de aliquo Prophetarum dicitur, quod sit Saluator iustus, & sine peccato: quia Moyse peccauit, & omnes Prophetæ peccauerunt, sicut vos scitis domine mi. Et idcirco nullus eorum

eorum uocatur iustus in scriptura, sed illud nomen isti soli seruatur, & sine dubio, non saluantur nisi ij, qui credunt primum aduentum suum, & illi qui non credunt non habent causam aliquam, quod saluentur in secundo aduentu eius, sed digni sunt morte, quia digni erant morte illi, qui non credebant Moyse, & non obediebant ei qui fuit peccator, quantomagis digni sunt igne illi, qui non credunt, & blasphemant istum iustum & Dominum, qui peccatum ne sciuit unquam. quicquid tamen eueniat Dei sumus nos.

De Christi Ascensione. Cap. XII.

Domine mi, nos inuenimus in scripturis quod Christus exaltabatur de terra ad caelum, & ego timeo quod illud sit completum in isto, qui fuit interfectus a patribus nostris, & de ista exaltatione dicit Dauid Propheta in Psalmo 24. O magnates aperite portas principatus uestri, & eleuamini portæ aeternales, & introibit Princeps gloriae. Et attende domine, quod respondent illi Angeli. Quis est iste Princeps gloriae? & ipse respondet illis. Dominus virtutum fortis in prælio. Et constat domine mi, quod iustus iste dominus virtutum non habuit prælium nisi in primo aduentu suo, quia quando sedebit ad iudicandum ignis in circuitu eius exardescet, & inflammabit in circuitu inimicos eius, & conflabit iustos per ignem quasi argentum, & hoc in ultimo eius aduentu. Nullus autem præliabitur contra illum, nec locus erit pugnae. Adhuc de iusti huius exaltatione dicit Isa. cap. 63. Quis est iste qui uenit de Edom, de terra rubens uestimentis eius de bosra, sicut ille formosus in stola? Et respondet ijs iustus iste: Ego qui loquor iustitiam, sum expugnator ad saluationem. Et dicunt ei Angeli. O domine, quare rubrum est uestimentum tuum sicut calcantis torcular? Respondet dicens illis. Torcular calcaui solus, & non erat uir mecum. Vide domine mi, quam proprie loquitur Isaias, & timeo quod huius iusti responsio non tangat nisi nos, cum dicit: Calcaui eos in ira mea, donec aspersus est sanguis eorum super indumenta mea, & inquinata sunt omnia uestimenta mea. Sed dies ultionis in corde meo, & annus retributionis meae uenit. Quantum ergo sperare possumus in iusto isto, domine mi, ubi scimus ipsum de nobis angelis fuisse coquestum in caelo, & notificauit eis quod ipse calcauerit torcular solus? Et quid aliud calcauit in ira sua nisi nos, qui post bellum quod habuit in primo aduentu suo prostrati sumus ab eo, & calcati, iam sunt Mille anni, & adhuc restat dies ultionis in ultimo eius aduentu, & annus retributionis in corde suo? Utinam

Veinam domine mi, quando interfecimus Isaiam, deleuissimus istam auctoritatem prædictam de Prophetia sua, quod nunquam legeretur ab aliquo. Et ecce quod Dauid uocat bellum cum dicit: Dominus virtutum fortis in bello: hoc Isaias uocat torcular. Heu domine mi, nos bibimus mustum illud, de quo etiam dicit Iacob Patriarcha & Propheta, ut habetur in libro generationis creaturarum cap. 49. de Iuda: Lauauit stolam in sanguine, scilicet uue, sicut est factum in nobis in primo aduentu Messia. Sed quid faciemus in aduentu eius ultimo, quando stabunt homines coram homine iudicante, & in circuitu eius erit ignis paratus ad deuorandum illos, contra quos tulerit sententiam? Tunc enim non erit tempus belli, nec iam in torculari calcabitur, quia iam ex tunc non erit locus nec tempus penitendi nec refugij, sed iustitia, ut sicut ipse iudicatus fuit sine peccato quod inueniretur in eo, sic ipse iudicabit peccatores. Dicit enim Deus in Prophetia Salomonis, Prou. 11. Quando iustus recipiet iudicium, ubi erit impius & peccator? Vnde si iustus vix saluabitur, quid erit tunc de impio?

Adhuc fortius probat corporalem Ascensionem Christi.

Cap. XIII.

Valde timeo, domine mi, quod hæc quæ dicta sunt testimonia Prophetarum de illo iusto, quod scilicet fuit ueditus pro argento, ut dicit Amos Propheta. Quod calcavit torcular, ut dicit Isaias. Quod gessit bellum cum patribus nostris, sicut dicit Dauid. Quod captus fuerit in peccatis nostris, sicut dicit Hierem. Quod vulneratus fuerit in palmis suis, sicut dicit Zach. Quod super eius vestem missæ sunt sortes, sicut dicit Dauid. Quod ascendit in cælum sicut dicit idem Propheta, & alij; quod non conueniat Deo in essentia siue in natura diuina, secundum quam nec resurgit, nec exaltatur, nec sedet, nec descendit. Ex ijs quæ dicta sunt sequitur necessario, quod iam uenerit ille iustus, cuius naturæ corporeæ hæc prædicta, & similia poterunt conuenire. Si autem tibi uidetur forte durum credere, domine mi, quod homo corporeus ascendit in cælum, audi auctoritates & exempla, quæ mihi occurrunt de scripturis nostris. Et super hoc dicit Dauid propheta de illo: Ascendit Deus in altum, & saluabit captiuitatem, dedit bona hominibus. Dicit etiam in Psalmo 67. de ascensione eius iubilate Deo, & glorificate nomen eius: iter facite, qui ascendit de partibus occidentis, dominus nomen illi. Adhuc, domine mi, dicit Dauid de illo in Psalmo, quem tu habes in corde. Iubilate Deo qui

qui ascendit super cælum cæli ad orientem. Et de isto dicit Amos cap. 19. Dominus est qui edificauit in excelsis sedem suam. Et de ipso dicit etiam Dauid in Psalmo 66. Ascendit Deus in iubilo & dominus in uoce tubæ. De ipso etiam dicit Aser Propheta cap. 3. Vidi hominem descendentem de corde maris, & peruenit usque ad cælum. Et quia non habemus istam prophetiam; obmissi multa scribere, quæ allegat super hoc, imò habemus eum, sed ipse tunc nesciuit quod Aggeus in latino uocaretur Aser in Arabico. Dicit etiam Moyses in cantico. Leuabo ad cælum manum meam, & Deut. 33. dicit etiam Isa. cap. 21. Confurge, confurge brachium domini. De isto etiam ait Anna mater Samuelis primo Reg. 2. cap. dabit dominus imperium regi suo, & sublimabit Christum suum. Dauid etiam dicit. Ascendit dominus super pennas uentorum. Et hæc auctoritates occurrunt mihi ad probandum exaltationem Christi corporalem usque ad cælum, & sunt plures aliæ, quas tu domine bene scis. Nunc etiam exempla aliqua adducam de lege nostra, quia uidetur etiam nobis multum inconueniens credere, quod in corpore ascendit in cælum, & hoc est propter considerationem, nam in lege & in Prophetis inuenimus quod Deus uerus & gloriosus assumpsit de terra, & eleuauit plures sanctos viros patres nostros. Et si de istis non dubitamus propter eorum sanctitatem, & propter testimonium scripturæ, quare dubitamus de ascensione istius iusti, in corpore & anima, cui magis scriptura perhibet quàm illis testimonium sanctitatis? Et quia durius bellum secundum Prophetas sustinuit, & plures captiuationes mundi, quam aliquis de prædictis. Et præterea domine, sine exēpli positione scis, quod Matusalem & Enoch iusti, & Helias Propheta fuerunt assumpti à Deo de mundo isto in corporibus suis. De Moysē etiam non est dubitandum, quin sit in cælo in corpore & anima, ut dicitur Deuter. 34. dicit Deus ad Moysē: Ascende in montem nocte & morere ibi. Et ascendit in montem & mortuus est ibi. Et nesciuit homo sepulchrum eius usque in hodiernum diem. Et quid significat quod sepulchrum eius est ignotum in terra, cum ipse fuit Propheta maior, & sanctior alijs, nisi quod Deus resuscitauit eum, & assumpsit eum in corpore & anima, sicut alios iustos assumpsit & eleuauit ad locum ubi sunt? Nec nos debemus mirari supra hoc, quod aer iste leuis, & subtilis posset portare corpora tam grossa & ponderosa, quia nos scimus quod aqua, quæ est in raritate similis aeri, quando placuit potentia omnipotenti, portauit corpora filiorum Israel in eorum exitu de Aegypto. Et quando fuit acceptum sacrificium, ignis descendit de cælo & eleuauit & portauit corpora pecorum

pecorum & boum, quæ offerebantur Deo. Moyses vero & Helias prophetauerunt de illius iusti eleuatione, ac alij Propheta. Vnde cum oportet nos esse credentes de eleuatione corporea dictorum sanctorum, cur sumus increduli de eleuatione istius iusti, & eum eleuatum esse in caelum, de quo tot sunt testimonia Prophetarum in scripturis sicut dictum est? Et posset induci vt quia satis apparet quod Deus assumpsit praedictos sanctos, de quibus nullus dubitet, vt ad fidem disponentur corda hominum, & vt de ascensione sui iusti etiam non dubitarent. Est autem & alia causa, quare & ipsi nostri dubitant, quia aduentus eius primus fuit occultus, & modus insolitus: sicut dicit Isa. Homo est & quis cognoscat eum? Idem Propheta etiam dicit. Virgo concipiet & pariet filium. Vbi aduertendum est quod tacet de patre secundum carnem, & propter hoc quod alibi dicit. Non reputauimus eum, & Iere. cap. 31. dicit. Signum nouum creauit Deus super terram, mulier circumdabit, & cetera. dicit etiam cap. 5. Propter hoc dabit eis Deus vsque ad tempus in quo parturiens pariet. Et notandum quod non facit Propheta mentionem de marito istius parturientis, cum inquit natiuitatem istius iusti, qui solum natus est praeter solitum modum cursumque carnalem, qui est ex viro & femina. sicut de illo praedictum est per os Isa. cap. 9. cum dicit. Audite domus Iacob: Deus dabit vobis signum, virgo concipiet, & c. Omnes autem alij sancti qui dicti sunt, nati sunt de femina & viro carnaliter concepti in peccato, & omnes fuerunt peccatores, & ipse Moyses sanctior parentibus Prophetis peccauit, & confitetur per os suum se peccasse. De iusto autem isto dicitur per Isaiam 53. cap. Qui nunquam peccauit, nec inuentum est mendacium in ore eius. De alijs omnibus sanctis dicit Deus per os Iob cap. 25. In omnibus sanctis suis non est inuentus sine prauitate. Et Hierem. Propheeta dicit cap. 17. Corda hominum praua.

De caecitate Iudaeorum, quod non credunt Christum aduenisse, nec intelligunt. Cap. XIII.

Timeo, domine mi, quod sit completum in nobis quod dixit dominus per Isaiam Prophetam. Cecidit caecitas super Israel quousque intrauit plenitudo gentium. Et iterum dicit c. 6. Audientes audient, & non intelligent, & videntes videbunt, & non cognoscent, quia corda istius gentis sunt ingrossata. Et adhuc eodem cap. Exceca cor populi huius, & obtura aures eius, ne forte addiscant & conuertantur ad me, & sanem eos. Et dixit Isaias.

Isaias. Usquequo domine? & dixit: quousque sint ciuitates deserta, & maneat domus sine habitatore. Dixit etiam Daniel cap. 12. Claude sermones & inuolue prophetiam. Et Hierem. 17. Peccatum Iudae scriptum est stylo ferreo in lapide Adamantino, & extensum super latitudinem cordis eorum. Et Isa. cap. primo. Cognouit bos possessorem suum, & asinus praesepe domini sui, populus autem meus non intellexit. Et iterum 8. Miluus, & Hirundo, & Ciconia sciunt tempus aduentus sui, populus autem meus non cognouit me. Et haec omnia domine mi, dicta sunt propter nos, quia non cognouimus aduentum istius iusti domini. Et de nobis dixit dominus per Isaiam cap. 43. Elongate foras gentem caecam & non habentem oculos, & surdam & non habentem aures, ecce omnes congregati sunt. & quid voluit dicere Propheta per haec verba, nisi quod Deus nos repulit? quia non cognouimus tempus istius iusti citius? Et congregauit ad se in fide gentes loco nostri. Super quo admiratus Dauid dixit in Psalmo 76. Haec est mutatio dexteræ excelsi, nos tamen Dei sumus in casu isto nostro & in captiuitate ista, quæ non habet finem, in qua sumus iam sunt Mille anni, & hoc tamen non accidit ita male patribus nostris, qui adorauerunt idola, & occiderunt Prophetas, & transgressi fuerunt legem ex toto corde suo.

Quomodo caecitas Iudaeorum, & incredulitas circa Christum fuit praenuntiata per Prophetas.
Cap. XV.

Timeo, domine mi, propter hoc quod quia non credidimus in isto iusto; idcirco accidit nobis & completum est illud, quod dixit Deus per os Isa. cap. 19. Erit prophetia tanquam verba libri clausi, qui dabitur lectori, & dicetur: iste liber clausus est, nescio quid est in eo, & tunc dabit nescienti literas & dicet; non sum lector ego. Et quæ clausura libri maior est, domine, quam clausura qua clausit Deus corda nostra, iam sunt mille anni & ultra, nec possumus cognoscere per prophetiam nobis traditam à Prophetis super aduentum istius iusti? propter quod alibi dixit Deus per prophetam. Desolabitur Hierusalem & corruet domus sancta; dixit etiam cap. primo. Terra nostra deserta, ciuitates nostrae succense igne, & remanebit Sion sicut tugurium in vinea dissipata, hoc est domine mi, & iam sunt Mille anni & ultra. Dixit etiam Isaias cap. 25. Domine Deus exaltabo nomen tuum, quia posuisti ciuitatem in tumultum, & domum in confusionem, vt non

fit vsque in aeternum. Et 30. cap. dixit. Conteret populos conteri-
tione vasis fragilis, in quo non remanet pars ad portandum car-
bonem ignis, nec hauriendam guttam aquæ. Completum est
etiam, domine mi, quod dixit Daniel cap. 9. Postquam fuit occi-
sus Christus remanebit desolatio perpetua, in qua desolatione su-
mus iam sunt mille anni & ultra. Dixit etiam Isa. 24. cap. Reli-
cta est in vrbe solitudo, & sibilabit terra eorum sibilu, vsque in sem-
piternum. Dixit etiam Hierem. cap. 16. Argentum reprobu voca-
te illõs, quia dominus proiecit eos. Dixit etiam Isa. capit. 50.
Ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis, quas succendistis
vobis. In quibus flammis nos sumus iam Mille anni sunt. Et dixit
etiam Amos. 5. cap. domus Israel cadet, & non est qui erigat eam.
Et videtur mihi, domine mi, quod Deus induxit super nos ruinã
istam post aduentum iusti huius, postquam propheta nullus furre-
xit in nobis, nec surget sicut prophetatum est nobis, quia nos ma-
nemus in incredulitate non recipientes fidem illius sed negan-
tes. Dixit etiam Osæ primo cap. Cum accubit mulier super ter-
ram & peperit, dixit Deus voca nomen eius sine misericordia,
quia, non miserebor populo huic. Et si Deus proiecit nos & non
miseretur nostri, vt experti sumus iam sunt mille anni & ultra,
quæ utilitas est nos habere legem, circumcissionem, & sabbatum?
dixit Isaias 53. cap. Educ foras populum cæcum, sicut eduxit nos
de terra nostra Deus verus, & gloriosus iam sunt Mille & ultra. di-
xit etiam idem 26. cap. Vetus error abiit. Et quid est antiquum
nisi lex nostra, quæ recessit à nobis, domine mi, cum rege, cum
sacrificio, cum incenso, & cum altaribus, & quid peius nobis
poterit euenire? & quid est quod nos expectamus? nonne vide-
mus quod dispersit nos per quatuor partes mundi in dispersio-
nem, sicut dixerunt nobis Moyses, Hieremias, & Isaias, & alij pro-
pheta? & tamen nos Dei sumus, & ad ipsum recurrimus in om-
ni euentu.

*Ostendit reprobationem Iudæorum propter eorum perfidiam,
& electionem gentium propter eorum fidem.
Cap. XVI.*

Timeo, domine mi, cum nos dicimus inter nos; ego & tu
etiam sumus filij Iacob, & Israel, quia iam completum est il-
lud, quod dicit Deus per os Isa. cap. 74. Interficiet te Deus ò Israel,
& vocauit seruos nomine alieno. Paueo quod de illis seruis si-
mus, quibus debet imponi illud nomen, secundum quod Moyses
dixit

dixit Deuter. 28. Erunt gentes in capite, & populus incredulus in
cauda; sicut nos sumus, iam sunt Mille anni & ultra. De illis e-
tiam dixit Hierem. 12. cap. Replebitur terra fide Dei, & redunda-
bit sicut aqua maris. Et de illis dixit Salomon. 3. Reg. 8. Domi-
ne Deus cum venerit alienigena ad domum sanctam tuam, & in-
uocauerit nomen tuum benedictum, exaudi eum domine Deus
meus, vt discat vniuersa terra nomen tuum timere, sicut populus
Israel. In quo ergo gloriabimur, domine mi, & quare contemni-
mus gentes? ex quo Salomon Propheta fecit eas participes in ti-
more Dei, & in domo sancta nobiscum, & forte nos indignos eie-
cit Deus de ista domo, & dedit eam istis. Et de illis etiam dixit
Moyses: Hæc dicit dominus Deus: Replebitur terra tota gloria
domini. Et de ipsis dixit Dauid in Psalmo 21. Præuenient & con-
uertentur ad dominum vniuersi fines terræ, & mille generatio-
nes. De ipsis etiam dixit Isa. cap. 60. O domus Dauid sancta veni-
t lumen tuum & gloria domini super te orta est, &c. Et ambula-
bunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui, leua in
circuitu oculos tuos, & vide, omnes isti congregati sunt, venerunt
tibi, & filij extranei ædificabunt muros, & principes eorum ser-
uient tibi. Et qui sunt isti filij extranei, domine mi, qui vene-
runt ad domum Dei, nisi gentes, quæ seruiebant idolis, qui erant
extranei a Deo? & ipsi principes & reges eorum, de quibus dixit
Deus, quod ambulabunt in lumine domus sanctæ, & nos erimus
in tenebris extra illam, & sumus iam sunt Mille anni. Dixit ad-
huc idem Propheta de illis cap. 65. Ecce gentem quam nesciebas
vocabis, & nationes quæ te non cognouerunt ad te venient. Et si-
cut de facto videmus hodie, sunt Mille anni & ultra, quia Christus
missus secundum legem nobis datam venit, & gentes quæ legem
non nouerant, venerunt ad eum, & ipse dedit eis legem nouam pu-
ram & sanctam. Adhuc 45. cap. concordauerunt, & reges eorum
congregati sunt in fide Dei. Et timeo, domine mi, de illis fuisse
dictum eodem cap. Congregamini omnes, & venite gentes, quæ
saluatæ estis per Deum ex gentibus. & de populo dixit Isaias 65.
cap. Quæsierunt me & non interrogabant, & inuenerunt me, qui
non quærebant me, & de ipsis etiam dicit Hieremias cap. 3. Con-
gregabuntur omnes in nomine domini in domo sancta, & non
ambulabunt in prauitate cordium. De ipsis idem Propheta di-
xit cap. 16. Ad te venient omnes gentes ab extremis finibus ter-
ræ, & dicent: Non hæreditauerunt patres nostri nisi mendacium
& iniquitatem. Et de ipsis dixit Sophonias cap. 3. Datum est gen-
tibus, vt loquerentur simul in nomine domini, & seruiet ei hu-

mero vno, omnis homo de loco suo & omnes insulae gentium. Et de illis dixit Zacharias 2. cap. Latere domus Sion, quia ego veniam ad te, & habitabo in medio tui in illa die, & appropinquabunt Deo gentes in multitudine sua. Dicit idem Propheta 8. cap. Haec dicit dominus Deus exercituum: venient gentes multae de locis multis, & dicet vir ad vicinum suum, vadamus & quaeramus dominum Deum in bono. Et ista, domine mi, completa sunt nunc, & complentur in oculis nostris de plano. Vides populos & linguas legere libros legis, & Prophetarum omnium, & psalterium dimissis idolis suis. Nullus ex eis credit per manum Moyfi nec Aaron, nec alicuius Prophetarum nostrorum, nec aliquid remanet de fide ab idolis ab illo tempore, quo crediderunt iusto illi, de quo dicit Abacuch cap. 3. Egressus es domine ad salutem populi tui, ad salutem cum Christo tuo.

De viuificatione gentium, & interfectione Iudaeorum, prout etiam videbitur in capituli sequenti.
Cap. XVII.

TImeo, domine mi, quod Deus victor & gloriosus viuificat illas gentes per fidem, & interficit nos in incredulitate nostra, sicut ipse dicit per os Isa Prophetae 65. cap. Pro eo quod vocaui, & non respondistis haec dicit dominus Deus: Ecce serui mei comedent, & vos esurietis. Ecce serui mei bibent, & vos sitietis. Ecce serui mei gaudent in exultatione cordis, & vos concutiemi ni pra amaritudine cordis, & interficiet te Deus o Israel, & vocabit seruos suos nomine alio, in quo benedixit illis qui est benedictus super terram amen. Et nos videmus receptores istius nominis benedictos a Deo super faciem terrae, & nos disperfit, scilicet in captiuitate per quatuor partes mundi hodie sunt Mille anni, & apparent expresse in nobis vestigia irae Dei, non ad castigationem, sed ad destructionem, & illa est interfectio quam Deus comminatus est quod interficiet Israel, & illae gentes viuae, quas vocat seruos, recipient nomen quod Deus promisit, sed non ante mortem nostri nominis primi secundum ordinem verborum Dei per Isaiam, & fames & sitis quas patiemur non est panis aut aqua, sed cordium & animarum sterilitas, & fames verbi Dei sicut Prophetae declarant per os Amos cap. 8. & tu domine scis hoc plenius quam ego, veruntamen Dei sumus in omnibus, quae accidunt nobis.

Quo

Quomodo gentes per fidem viuificatae habent mundas obseruantias nouae legis. Cap. XVIII.

TImeo, domine mi, quod gentes quae iustificatae sunt iam sunt Mille anni, postquam fuit mortuus Iesus in Hierusalem, quia nihil boni habuerunt antequam crediderunt in Deo, & in Christo, & in Apostolis, quoniam ipsi forte erant illi pisces, & illae bestiae de quibus loquitur Abacuch Propheta, quae non habent ducem, & ipsae gentes purificatae per fidem habent ieiunia sua, & obseruantias suas legis nouae, & habent cuncta illa, quae ad munditiam pertinent in lege antiqua contenta iudaeorum. Vides quod in omni lingua, & in omni loco in oriente & in occidente gentes sunt confidentes in nomine domini, & non credunt in eum per Moysem nec per aliquem Prophetarum, quamuis sunt studiosi in lege, & in libris omnium Prophetarum, sed Deus uocauit eos per discipulos iusti, qui egressus est cum Deo ad salutem eorum, sicut ipse Deus benedictus & gloriosus praedixit per os Abacuch Prophetae. Et isti discipuli eius fuerunt filij nostri de filiis Israel, qui alio nomine uocantur Apostoli. Valde timeo, domine mi, quod isti sunt illi de quibus dixit Deus per os Dauid in Psalmo. In omnem terram exiuit sonus eorum, & in extremis finibus extensa uerba eorum. Et uerba Prophetae expresse demonstrant nobis, quod de istis loquitur & non de nobis cum dicit: non erit lingua, neque sermo qui non audiant voces eorum. Et hoc non potest esse de lingua nostra Hebraea. Quae enim gentes obediunt praecipis Moyfi & Aaron? quinimo ipsi interfecerunt gentes, & fugauerunt eas a se. Haec autem gentes sciunt hodie Moysem & Prophetas, & cognoscunt Deum, & seruant legem nouam sicut Apostoli docuerunt eos. Attamen Dei sumus.

De electione Apostolorum loco Prophetarum.
Cap. XIX.

TImeo, domine mi, quod illud quod Zacharias Propheta dixit cap. 13. Percutiam pastorem & dispergentur oves gregis, fuit completum quando nos percussimus pastorem istorum puerorum, & sanctorum Apostolorum. Extunc nos oves dispersi sumus per uniuersum orbem, & isti filij nostri, scilicet Apostoli surrexerunt loco Prophetarum. Quod apparet ex hoc, quod Deus post illos non misit nobis Prophetam, nec notificauit aliquid per uisionem.

visionem. Timeo, domine mi, quod isti pueri sint Apostoli, de quibus dixit Deus per os Iohelis Prophetæ cap. 3. Senes vestri somnia somniabunt, & pueri vestri visiones videbunt. Certissime, domine mi, senes sunt Prophetæ nostri, quia somniauerunt fidem gentium, quam consecuti sunt illi pueri, scilicet Apostoli & viderunt, & de istis pueris dixit Dauid Prophetæ. Venite filij audite me, timorem domini docebo vos, & Deus non nominat filios in plurali, sed solum nominat eos Israel primogenitum in vfu loquendi communi, & in alio Psalmo nominat istos pueros filios cum dicit: Filij tui sicut plantæ nouellæ. De Israel domine mi, dixit Deus per os Isa. cap. 5. Vineæ Dei exercituum fuit domus Israel, expectauit quod veniret cum vua, & venit cum spinis, propter hoc ego adducam qui destruet illam in conculcationem. Et de illis prædictis filijs Dei, qui vocantur Apostoli, dixit Deus per os Isaia 13. cap. non modo erubescet Iacob nec liquefiet facies eius, sed tunc quando videbit de filijs suis illos, quos creauerunt manus meæ sanctificatos ante oculos suos. Et si essent, domine mi, filij isti sanctificati coram nobis secundum viam legis nostræ, non diceretur de nobis quod essemus in erubescencia, propterea & dissoluerentur facies nostræ, immo haberemus gloriam & resplenderent facies nostræ: sed confusio facierum Iacob, & desolatio est ista, quod isti filij quos Deus creauit manu sua, scilicet Apostoli sunt sanctificati coram nobis, & non secundum legem nostram, propterea Deus dat intelligere, quod lex nostra non est lex ipsorum. Dixit etiam Deus per os Hiere. cap. 25. In illa die non dicent patres nostri comederunt vnam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt, sicut infidelitas iudeorum non nocuit fidei Apostolorum nec nocebit, & propter hoc scribitur. Viuo ego dicit dominus: si erit vltra prouerbum istud in Israel, quia nunquam aliquis de Apostolis, postquam receperunt fidem redijt ad fidem nostram, quare non sentiunt acerbicatem infidelitatis nostræ, sicut dentes nostri obstupescunt de peccato patrum nostrorum. Adhuc de istis filijs, domine mi, qui sunt Apostoli dixit Deus per os Isa. Prophetæ. A quo transmigrabo nisi à populo meo. Filij autem qui erunt infideles, Deus erit Saluator eorum in omnibus angustijs eorum, & vultus eius custodiet eos in caritate eius, & in clementia redemit eos, & propitius erit eis in longitudine dierum. Verissimum est, domine mi, quod isti filij, de quibus loquimur, semper manserunt firmi: nec Deus transmigravit ab eis ab illo tempore, quo redemit rex ille iustus magister eorum, sed transmigravit à nobis, & fuit semper cum eis. Et de istis etiam filijs, qui sunt

sunt Apostoli, dixit sapiens Iesus filius Sirach in libro suo cap. 3. Audite filij charissimi, & operamini in salutē, quia honorat Deus patrem in filijs. Et qualiter intelligi debeat honor ille declarat Deus per os Malachia cap. 3. Mittet Deus Heliam, qui conuertat corda patrum nostrorum ad filios. O domine, si Deus debuisset conuertere corda filiorum, scilicet Apostolorum ad patres, cum hoc debeat intelligi de fide, tunc isti filij, scilicet Apostoli fuissent nobiscum in captiuitate ista, quæ non habet finem, sicut & patres nostri & nos sumus. Sed ex quo Deus ordinauit quod debeant corda patrum ad filios conuerti, quid est quod expectamus, domine mi? & quid prætolamur? Et si voluerimus dicere quod alij filij debent esse præter Apostolos, de quibus intelligantur prædicta, illierunt in captiuitate sicut & nos, ex quo viam illius iusti non sunt secuti, quem Apostoli firmiter secuti sunt, & docuerunt sequendam, & propter hoc habent honorem patrum, in hoc quod patres dicuntur ad illos conuerti. Cum ergo, domine mi, filij nostri venerunt antequam nos ad fidem Dei, si corda nostra conuertantur ad filios, corda eorum conuerterentur ad nos, & sicut dicit Deus altissimus. Erunt populus vnus animus vnus in Deo glorioso, & victorioso, quia non debemus intelligere illam conuersionem nisi de infidelitate ad fidem, & doctrinam illius iusti, qui est magister salutis eorum, qui credunt in eo, & secundum quod dixit Dauid de eo: Ipse est, cuius sacerdotium erit secundum ordinem Melchisedech in æternum, quo obtulit sacrificium panis & vini, & fuit Melchisedech sacerdos Dei altissimi ante Aaron. Et attende, domine mi, quanta sit differentia inter sacrificium Aaron & iusti istius domini. Dixit dominus domino meo: tu es sacerdos in æternum, non ad tempus, sicut Aaron, qui mortuus fuit 120. annorum. Item sacrificium Aaron fuerunt carnes, & sacrificium illius iusti domini fuit panis & vinum secundum ordinem Melchisedech. In quibus verbis dominus per Prophetam ostendit manifeste, quoniam sacrificium Aaron finiretur quando inciperet illud sacrificium in æternum, & ordinatio sacrificandi: sed Aaron finiretur, quando inciperet sacrificium in pane & uino, æternaliter duraturum. Sed de hoc, domine mi, adhuc habeo loqui, specialiter dicam aliqua pauca de istis filijs Dei, quæ mihi occurrunt, de quibus dixit Deus per os Iesu Prophetæ filij Bethoni cap. primo. Erit locus in quo dicitur. Vos estis filij Dei viui. & iste locus, domine mi, absque dubio est Ecclesia, quia Prophetæ denominat locum, sed quod dicitur erit locus, quia Sinagoga, quæ est locus primus, iam erat, & sinagogam vocat Deus per os Moyfi, & Aaron,

Aaron, & omnium Prophetarum primogenitum meum, sed in plurali, & quasi quemlibet in speciali, istos seruos genitos vocat Propheta filios Dei. De illis filijs dicit etiam Deus per os Prophetæ Moyfi Deuter. 32. Sanguinem filiorum vlciscetur, & lauabit terram populi sui, & nos, domine, occidimus Prophetas, & non fecit vindictam de eis nisi per 70. annos: sed occidimus Apostolos, & iustum magistrum eorum, & fecit Deus vindictam de filijs iam sunt Mille anni & ultra, & per mortem ipsorum lauit Deus terram populi sui, & non dixit terram filiorum Israel. De ipsis etiam filijs dixit Dauid in psalmo 135. Sicut sagittæ in manu potentis, ita filij fideles. Comparat enim Propheta istos filios fideles sagittis emissis de manu potentis, quia Deus omnipotens misit eos ad 12. partes mundi per quatuor mundi climata fideles hos filios cum doctrina legis psalterij, & prophetarum. Moysen autem & Aaron non misit extra domum sanctam ad docendum, quia non ad Indiam, Roman, nec ad alia loca extra terram sanctam misit eos annuntiare doctrinam legis, & prophetarum, sed isti fideles filij sic proiecti, vel missi per vniversum mundum, surrexerunt coram Deo loco nostri, postquam Deus occidit Israel & nomen nostrum. Quod bene innuit Dauid in psalmo cum dicit: Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos filios reges & Principes. Et per istos innouata est lex prima secundum ordinem Melchisedech, qui sacrificium Dei instituit in pane & vino, ex quibus communicauit. *Non intelligas de communione Sacramentali, cum non fuerit tunc instituta, sed dicit communicauit, idest dedit, vel partem illius panis & vini tribuit.* Abraham amico Dei, prout extat in lege certum, apud quem Deus per ministerium istorum mutauit sacrificium nostrum, sicut mutauit nomen nostrum, & sicut mutauit legem carnalem nostram in legem spirituales. Et si Deus dixisset nostro Moyfi sicut dixit per os Dauid Messia siue Christo: Tu uenies sacerdos in æternum secundum legem Moyfi, & Aaron, staret illa lex, sed dicit: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Et amicus Dei communicauit de sacrificio panis & uini, & non de sacrificio carnis. Ad hoc bene sonat verbum Moyfi cum dixit: Comedetis vetustissima veterum, per quod intelligit sacrificium Melchisedech. Et iterum, & nouis superuenientibus, idest, nouæ legis sacrificio publicato, vetera, scilicet vestra sacrificia proijcietis. Nos tamen Dei sumus in omni euentu.

De reprobatione sacrificij Iudæorum, & electione sacramenti Christianorum. Cap. XX.

T Imeo, domine mi, quod Deus eiecit nos à se, & sacrificium nostrum, & acceptauit sacrificium gentium, sicut dixit per os Malach. cap. primo. Non est mihi voluntas in vobis dicit dominus, neque accipiam sacrificium uestrum, quoniam ab ortu solis vsque ad occasum eius magnum est nomen meum in gentibus, quæ offerunt in nomine meo sacrificium mundum. Ergo apud Deum sacrificium Gentium est mundius quam sacrificium nostrum. Et insuper quia Deus priuauit nos omni sacrificio mundo, & alio docens Christianos vt ipsi vitarent nos, ne contaminarentur, sicut nos vitauimus gentes omni tempore, quo sacrificium nostrum fuit mundum apud Deum & acceptum legis. Etiam tu, domine mi, nosti quid dicit Deus in psalmo 80. de nostro sacrificio, cum ait per os Dauid Prophetæ: Nunquid vidistis vos quod ego comedi carnes taurorum, & hircorum sanguinem biberem? Per quod manifestat Deus quod ipse contemnat carniam sacrificium. Et vnde est nobis, domine mi, quod nos detestamur in gentibus sacrificium panis & vini, quod statuit Deus, & in illo reprobat sacrificium carnis, cum Salomon describat illud Aaron dicens, iste scilicet Aaron extendit manus suas super altare, & obtulit sanguinem vuarum, & incensum Deo viuo, & obtulit sacrificium nostrum de granis terræ, sicut Melchisedech obtulit pro Abraham. Deus etiam testificatur per os Iesu Prophetæ cap. 19. quod nos obtulimus sacrificium de panibus, cum dixit: Non offeratis mihi sacrificium panis, quoniam panes vestri tristitiæ sunt, & quicumque comedit ex eis contaminabitur. Vnde nos offerebamus aliquando sacrificium panis, sed nullum est acceptum sacrificium Deo de manibus nostris. Et de nostro sacrificio carnis dixit Iesus Propheta filius Bethoni cap. 9. Deus magis diligit pietatem & misericordiam, quam sacrificium carnis. Declarat Deus sacrificium gentium per Moysen Leuit. 23. Offeretis Deo sacrificium de leuatis de aera, & de expressione vuarum, & benedicat vobis Deus, & cunctis operibus manuum vestrarum. Scimus etiam nos, domine mi, quod Deus mandauit in principio poni ante archam federis domini panes & non carnes. In Exo. etiam cap. 29. dixit Moyfi: Offeras hircos, & cum illis panes azimos. Qui panes azimi sunt sacrificium gentium.

gentium . Etiam, domine mi, cum Deus de hoc in libro Regum capitulo 21. præcepit Aaron per Moysen dicens: homo de femine Aaron sacerdotis qui habet maculam non offerat sacrificium de panibus, nec aliud quodcunque sacrificium. Vide, domine mi, per quod præponitur sacrificium panis. Dicit etiam Deus per Moysen 3. Reg. 3. Offeretis Deo sacrificium de omnibus habitationibus uestris, panes duos de primitiis frugum, & cum panibus arietes septem. Et primo ponit, domine mi, panes, & postea carnes. In alio loco legitur, quem tu scis, domine mi: dixit Iesus Carus, & gloriosus filijs Israel: Quando intraueritis terram habitationis uestræ, quam daturus est uobis dominus Deus in hereditatem, offeretis Deo panes in sacrificium, & sacrificium totum, & adhuc thaurum cum farina purissima & pane. Ergo Deus præcepit fieri sacrificium de pane & ex farina purissima, & acceptabit illud. Et tale sacrificium est hodie gentium, scilicet panis ex farina purissima. De sacrificio etiam panis fit mentio primo Reg. 21. cum Dauid venit ad Abimalech principem sacerdotum in Silo, & petiuit ab eo panes. Qui respondit: Non sunt hic panes nisi panis oblatus, quem non conuenit comedere pueris tuis, quia sanctus est. Hæc dicta sint de sacrificio panis. Et plura dici possent. quæ tu, domine mi, nosti. sed quia gentes ponunt in sacrificio suo aquam, non debet nobis inconueniens uideri, quia etiam in scripturis sanctis inuenimus de hoc exemplum, scilicet quod Deo fiebat sacrificium de aqua, & fuit Deo acceptum. Inuenimus etiam secundo Reg. 23. quod duo iuuenes haurierunt aquam de cisterna, quæ erat ante portam Bethleë & Propheta Dauid obtulit illam Deo in sacrificium, ergo non est contra scripturam, si gentes hodie ponant aquam in sacrificio, quod faciunt Deo? Nos etiam legimus ut dictum est quod Aaron fecit Deo sacrificium de pane & uino, & Dauid de aqua, & ista tria sunt simul in uno sacrificio mundo, quantum natura patitur, & quantum intellectus noster excogitare potest, & non sicut carnes taurorum pinguium. Helias noster ut narratur Reg. 3. infudit aquam super sacrificium carniuum, & Deus misit ignem de cælo & acceptauit sacrificium cum aqua perfusum. Magis: Angelus in figura communicauit etiam Heliam in pane subcinericio & aqua, quando Helias ambulauit in fortitudine cibi super illud, quod natura non potest concedere 40. diebus usque ad montem Dei. Hoc etiam sacrificium uini cum aqua mixtum, pulcherrimum & aptum describit Salomon Propheta in libro

Pro-

Prouerb. cap. 11. cum dicit. Sapientia altissima communicauit sacrificium suum & parauit mensam: tunc misit seruos dicens: Qui est paruulus ueniat ad me, insipientes comedent panem meum, & bibent uinum meum temperatum aqua. Quid, domine mi, mensa parata sapientia altissimi nisi altare? Quid, domine, panis & uinum mixtum nisi sacrificium de pane, & uino, & de aqua quod fit in altari? qui sunt insipientes uocati per seruos sapientia, nisi gentes, quæ ignorabant Deum uocatae per Apostolos? Et notabiliter dicit, panem suum & uinum suum. per id enim innuit hoc sacrificium esse gratum Deo. Et quod ad istud conuiuium tam sublime & tam spirituale non uocant patres nostros, qui erant sapientes in lege, qui erant occupati in sacrificio legis, quod etiam carnale sacrificium non dimisit nobis, sed priuauit nos illo, iam sunt mille anni completi, quod nobis accidit propter illum iustum in quem peccauimus. Attamen Dei fumus.

*Quod Deus refutauit ieiunia, sabbata, & sacrificia
Iudæorum, & Christianorum elegit.
Cap. XXI.*

Valde timeo, domine mi, ab illo uerbo quod Deus fortis & gloriosus dixit per os Malachia capitulo primo, ubi sic tangit de sacrificio gentium. Ab ortu solis usque ad occasum gentes offerent sacrificium nomini meo mundum. Vbi aduerto, quod sacrificium nostrum non fuit acceptum nisi in uno loco solo, scilicet in domo sancta præcise, quo etiam loco & sacrificio priuauit nos Deus, scilicet terra promissionis, & ubique disperfit nos terrarum, iam sunt mille anni. Vnde uenit super nos & completum est, quod Deus dixit de nobis per similitudinem loquens per os Isa. cap. 22. ubi ait. Completa est uindemia, & non est de cetero collectio. Vnde uenit super nos, & completum est, quod Deus dixit per os Malach. propheta, ubi sic ait. Non est mihi uoluntas in uobis & sacrificium non accipiam a uobis. Venit etiam & iam completum est, quod Deus dixit per os Isa. cap. primo, cum ait, Sabbata uestra & festiuitates uestras, & sacrificium uestrum non recipiam, quia omnes uos estis in ira mea. Venit etiam & completum est super nos, quod dixit in eodem cap. Isa. cum loquitur per eum Deus & ait. Quid mihi multitudo uictimarum uestrarum, quid multiplicastis mihi sacrificium de arietibus & carnibus hircorum, ego autem contempsi

D 2 sanguinem

fanguinem vitulorum & arietum carnes, & hircorum cum presentaueritis ea coram me, & quis recipiet ea à vobis, non deturpetis lapides meos sanctos: frustra non offeretis ultra sacrificiū, quoniam incensum vestrum & sabbata vestra, & solemnitates vestras non recipiam à vobis, quia odiuit illa anima mea. Si eleuatis manus vestras ad me, auertam vultum meum à vobis, & si multiplicaueritis orationes vestras non exaudiam, quoniam manus vestrae plenae sunt sanguine, & omne sacrificium vestrum sicut cadauer fetidum. Et egressus atrij portae exterioris, & ille qui mihi iugulauerit taurum sicut qui decollauerit hominem. Et ille qui obtulerit in sacrificium hircum sicut qui obtulit carnem. Et qui obtulit vinum sicut qui offert sanguinem porci. Sed abominatio de sacrificijs apud Deum nihil aliud significat, nisi mutationē sacrificij nostri carnalis & grossi in sacrificium istius iusti domini spirituale & subtile, qui instituit offerre panem loco carniū, & aquam mundam loco pinguedinis carniū, & vinum purum loco sanguinis, & homo offertur spiritualiter & acceptabiliter Deo, non sicut animalia decollata per nos, quae per prophetam comparantur cadaueri putrido. Nos autem Dei sumus, & ad ipsum redibimus in omnibus quae euenerint nobis. Et quia non credimus, domine, haec quae locutus est nobis Deus per Prophetam istum qui describit tam euidenter de sacrificijs nostris, dixit etiam Deus per Hierem. cap. 7. Inuitate proximos vestros ad sacrificia, & comedite cum eis carnes sacrificiorum vestrorum, quia in die qua eduxi patres vestros de Aegypto, non praeciپی eis uerum de sacrificijs, sed dixi: Audite vocem meam & ero vobis Deus, & vos mihi populus. Si ambulaueritis in omnibus quae praeciپی vobis bene erit vobis. Et non audierunt nec posuerunt aurem suam ad dictum meum. Et tu, domine mi, es qui hoc nosti. Attamen Dei sumus in omnibus quae euenerint nobis.

Secundum probat abiectionem Sinagogae, & electionem ecclesiae per uerbum Domini ad Rebeccam. Cap. XXII.

TImeo, domine mi, quod de Sinagoga, & Ecclesia intelligatur uerum illud, quod scribitur 25. cap. primi libri legis, cum dicit dominus Deus Rebeccae uxori Isaac. Duae gentes sunt in utero tuo, & duo populi uenient de utero tuo. Et gens gentem superabit, & maior seruiet minori. Domine mi, sola Rebecca fuit mater iudaeorum & Gentilium. Populus maior & primogenitus

nitus fuit Sinagoga, quae maior fuit honore, & scientia Dei dotata. Populus secundogenitus, & minor apud Deum, fuerunt gentes in infidelitate manentes, & in ignorantia sua. Si tamen, domine mi, Deus occidit Israel, prout describit Isaias, & tunc tota subuersa est Sinagoga, quae fuerat maior & seruiuit gentibus, eue tuerat minor, ut compleretur uerbum quod Deus dixit Rebecca. Gens gentem superabit. Etiam de Ecclesia dixit Deus per os Dauid psalmo 44. Assitit regina à dextris tuis, in uestitu deaurato, distinctis coloribus adornata. Exponitur, domine mi, quod Ecclesia gentilium quae uocatur regina, diuersitate linguarum omnium, quae seruiunt ei, est adornata quasi colorum distinctione. Nam omnes linguae in Ecclesia concordant in uera expositione legis, & psalterij, & libri omnium prophetarum. Sinagoga uero, non habuit nisi unam linguam, & ornatum suum quasi uno colore, scilicet hebraea.

Probat hoc idem per uerba Malachiae Prophetae. Cap. XXIII.

TImeo etiā, domine mi, de uerbis inductis superius frequenter per Malachiam prophetā, dixit Deus Sinagogae cum ait. Nō est mihi uoluntas in sacrificijs uestris, quia ab ortu solis usque ad occasum magnum est nomen meum inter gentes, quae offerunt nomini meo sacrificium mundū, sicut de natura sua munda sunt, aqua, uinū, & farina pura, de quibus factum est sacrificiū, & non indiget mundatione, & lotionem, sed Sinagoga indiget lauare carnes sacrificiorum, & purgare ventres animalium, quae in sacrificio sacrificabantur, & lauare locum de sanguine, & pinguedine sacrificiorum, aliter esset horror tractare. In sacrificio autem panis & uini, & aquae, non apparet aliquid indecens. Prouerb. 8. Melior est buccella panis, nihil turpe etiā corporaliter sumpta. Aestimo, domine mi, quod de isto sacrificio dixit Deus per Salomonem Prouerb. 7. Melior est buccella panis cum charitate quam uitulus saginatus cum inimicitia. Buccella amoris, domine mi, pura est mansuetudo super mansuetudinē, & remissio mutua offensarū, & uitulus odij saginatus, est oculus pro oculo, & occulta interfecitio inimicorum. Ergo, domine mi, sacrificiū Sinagogae est uitulus pinguis cum inimicitia, & sacrificium ecclesiae buccella est panis cum charitate, de qua dixit Deus. Melior est buccella, &c. Pulchre etiam describit Deus Ecclesiam assimilando ceruis per os Salomonis, Prouerb. 5. ubi ait. Cerua Deo charissima in amulo suo, cuius

TRACTATUS SANE AUREVS

cuius vbera inebrient te omni tempore, & amor illius delectet te in aeternum. Sinagoga enim dici posset cerua aliquo modo, sed non est nobis possibile exponere verbum istud, respectu illo praefertim, quia non habet emulum vnum sed emulos multos. Aemuli eius fuerunt Moyses, & Aaron; Daniel, Isaias, Hieremias, & ceteri similes. Et ecclesia est Deo dilecta cerua in emulo suo uno. de quo, & qua scribitur cerua carissima Deo in emulo suo non habente parem in nobilitate, & gratia. Tunc addit, domine mi, & dicit: inebrient te vbera eius omni tempore: delectare in amore illius in aeternum. In quibus verbis describit Deus sacrificium ecclesiae omni tempore duraturum in aeternum. Similat autem Deus illam matri lactanti filios, & in hoc quod dixit: inebriabor te, denotat materiam sacramenti spiritualiter ad vinum, & vbera denotat in reliquis partibus sacramenti esse delectabile nutrimentum, & sufficiens sacramentum, quo sacrificio iam fruatur, & delectatur ecclesia, iam mille anni sunt. a quo tempore priuauit Sinagogam sacrificio. Aemulus autem ille in quo ecclesia est tam grata Deo, est Christus dominus & vbera eius dant vinum perpetuum, de quo peruenit gaudium sempiternum. Et non dicit quod dabit carnes & pinguedinem, vel sanguinem, quae faciunt sacrificium laboriosum. Sacrificium Sinagogae quo Deus priuauit nos iam sunt mille anni, nos autem Dei sumus, domine mi. Fuit autem Sinagoga sicut mulier, quae habuit alium virum, supple Deum, & perdidit illum & domum sanctam. Et ista ecclesia fuit cerua in deserto sine marito, sed Deus vicem illius supplet. Vnde ipse fortis & gloriosus dicit per Isaiam cap. 63. Puellae sequestratae meliores sunt quam illae quae habent virum. Item ille Propheeta cap. 63. Ego faciam dicit dominus Deus vineam & flumina ad potum populo meo electo. & tu Iacob non obediens, & tu Israel non audiens, sicut nos, domine mi, sumus extra obedientiam, nec habemus aures, nec oculos. Quapropter haec captiuitas nostra iam vsque ad complementum mille annorum peruenit. Timeo, domine mi, de lege nostra quae furoris iram habet in promptu, & dicit oculum pro oculo, &c. Sed cerua illa emulum habens vnicum dixit in Euangelio suo glorioso Matth. 5. Qui te percussit in unam maxillam statue illi alteram. Loquitur David in Psalmo 31. Quam magna & quam multa dulcedo tua domine quam abscondisti timentibus te & compleuisti eam sperantibus in te. Et est clara, domine mi, quod populus Sinagogae timeat poenas legis, scilicet oculum pro oculo, quia erat in promptu executio.

DE IVDAEORVM STATV. 16

executio. Sed populus ecclesiae sperans est in dulcedine Dei, qui percussus in facie non repercutiunt. quapropter parauit illis Deus scilicet gentibus magnam multitudinem dulcedinis suae, quam abscondit a iudaeis. Attamen, &c.

Quod cantus Christianorum est Deo acceptus.

Cap. XXI III.

PAueo, domine mi, quod loquatur Deus de nobis per os Isa. cap. 28. cum ait. Erunt prophetae apud nos. sicut uerba libri signati, quem non aperit lector, nec ignorans literas. De filiis autem supradictis quos Deus totiens descripsit, ut allegatum est, cum pluries loquitur Deus in eodem cap. cum dicit. Manifestabunt sanctum Iacob, & euangelizabunt Deum Israel, & accipient ignorantes scientiam, & musici scient leges. Apertè uidemus, domine mi, quod iam sunt mille anni quod ignorantes musici sciunt, & docent legem nostram, & qui sunt ignorantes nisi gentiles, & qui sunt musici cantantes psalterium nostrum, & Propheetas in Ecclesijs suis, nisi Christiani? De quibus musicis siue cantoribus dicit Deus per os Dauid in psalmo 75. Cantate domino canticum nouum quia mirabilia fecit. Et quid est canticum illud nouum, domine mi, nisi testamentum nouum, & antiquum nisi lex antiqua? Et de istis etiam musicis, dicit Deus per Dauid Prophetam psal. 95. Cantate domino omnis terra, psalmum dicite nomini eius. Et in eodem. Cantabunt tibi & psallent nomini tuo uniuersae familiae gentium, & notanter dicit: uniuersae familiae gentium, & non Israel singulariter. De istis etiam musicis dicit Deus per os Dauid psalmo 88. Beatus populus qui scit cantilenam, in lumine vultus tui ambulabunt. De illis etiam, domine mi, scribitur in psalmo 88. Cantabunt tibi gentes in domo Dei mei canticum. In loco isto ponit cantilenam antomasiae, etiam sunt mille anni quod nos iudei non cantauimus in domo sancta. De istis cantoribus dicit Dauid. Cantabunt canticum in domo Dei in aeternum. De nobis dicit in psalmo 139. Quomodo cantabunt canticum Dei in terra aliena. Et qualiter potest esse, domine mi, quod speramus terram habere & nomen, cum Deus dixit per Amos prophetam cap. 5. Cecidit Israel, & non resurget, virgo Israel prostrata est & non eleuabitur. Idem propheta cap. 9. Et ueniet tribulatio & non saluabitur qui effugerit ex eis, & si absconderint se in monte Carmeli: inde praecipitabit eos manus

TRACTATUS SANE AVREVS

manus mea. Etiam si descenderint in profundum maris, illuc mitam serpentes, & mordebunt eos. Et si abierint in captiuitatem coram inimicis suis, ibi mandabo gladium & occidet eos, & ponam oculum super eos in malum & non in bonum. Quod fecit nobis Deus, iam sunt mille anni completi quod canticum & psalmum cantauimus, ex quo sic est. Attamen, &c.

Quòd Iudæi indebite reprehendunt cantum Christianorum. Cap. XXV.

Domine mi, dixit Deus de nobis. Ponam oculum meum super eos in malum, & non in bonum, sicut manifeste videmus sunt mille anni. Dixit uero de istis filiis musicatoribus per os Dauid. Omnes gentes plaudite manibus, & cantate Deo in voce laudis. Et alibi dicit. Iubilare Deo omnis terra, seruite domino in letitia. Introite in conspectum eius. Dicis totum iubilate. Et psalmo 66. Cantate domino omnis terra & annuntiate de die in diem. Pauco, domine mi, ex quo Deus dixit per os Hierem. cap. 9. Docete filios vestros & filias vestras fletum & plangitum, quoniam mors egressa est per portas vestras. Ex quo Deus dixit de ijs filiis musicis siue musicatoribus per os Dauid, psalmo 167. Reges terræ & omnes populi, principes & omnes iudices terræ: iuuenes & uirgines, senes cum iunioribus, laudent nomen domini. Et psalmo 48. In sacrificio cantus honorabit me. Ac si aperte diceret: Non in sacrificio carniū hircorum sicut erat sacrificium nostrum. Etiam, domine mi, si negemus verba creatoris veri, quæ dixit per os Isa. prophetæ cap. 48. musici seu musicatores addiscentes scripturas, & totum psalterium Dauid. Sic musicali arte notatum per sonum acutum & grauem. His omnibus consideratis uidetur mihi quòd nos erramus in hoc, quòd nos de suæ laudis sacrificio iudicamus, quod in ecclesia Dei exhibent cantando, præsertim cum in lege Dei de hoc inueniam præcepta & exempla Dauid, qui etiam dicit. Laudate eum in cithara & organo, laudate eum in cymbalis magnis laudibus, & omnis spiritus laudet dominum Iesum Christum, hoc scribit psalmo 150. Exemplum etiam in 2. Reg. cap. 6. ubi legitur quòd Dauid discooperto capite saltans psallebat cum cithara ante archam domini, quem reuerentia uxor sua Michol ausa est redarguere: Cui ipse ait. O fatua nonne videbit me dominus despectum psallentem? filij autem Israel sonabant buccinam dum transducebant

DE IVDÆORVM STATV. 17

bant archam. Sed qui sumus, domine mi, obsecro, iridentes solemnitates ipsorum musicorum, nisi Michol fatua? & qui sunt isti canentes nisi Christiani saltantes & exultantes Deo in humilitate sicut Dauid, præsertim cum dicit Deus omnis spiritus laudet dominum. Si dixisset: Omnis Israelita præcisè; tunc possemus alij insultare. Et sic Deus fortis, & gloriosus dicit per os Isa. Prophetæ capitulo secundo, quòd gentes sunt in conspectu eius quasi nihil. Sed hoc est intelligendum de gentibus istis quæ fuerunt antequam haberent notitiam Dei per aduentum iusti, quia tunc fuerunt pagani & idolatræ, ideo intelligi non potest bene illud, nisi de gentibus quæ inuenerunt dominum, quæ offerunt omni die sacrificium mundum in oriente, & in occidente, sicut dicit per os Malach. prophetæ, ut iam superius est allegatum & certe domine mi nos erramus. Attamen.

In quo probat apostasiam Iudæorum à Deo. Cap. XXI.

Paueo, domine mi, quòd apostotauimus à Deo in primo aduentu iustius, de quo introduximus auctoritates prædictas, & cui expressè conueniunt omnia, quæ scripta sunt apud nos in libris legis & prophetarum. Propter quam apostasiam, sicut Deus prætendit longitudinem dierum, & captiuitatem istam nobis intulit. Et si expectamus saluatorem alium ab illo iusto, non prodest nobis. Sed argumentum nobis euidentius est captiuitas illa, quæ fuit in Babylonia 70. annis & quantum ad tempus, quia breue, quantum ad gratiam, quia Daniel propheta fuit captus nobis qui erat amicus Dei, & per quem consolabatur nos de liberatione propinqua. Non etiam omnes tribus fuerunt in ipsa captiuitate; sed hæc captiuitas iam peruenit ad complementum mille annorum, nec est Daniel nobiscum, & omnes tribus nulla excepta sunt in dispersione elongata à domo sancta. Ex quo signum est euidentius quòd pro peccato generali, quod est in nobis omnibus, quod peccatum cum perseuerat in nobis, perseuerabit ira super gentem nostram sine spe, & tamen expectamus aliquem alium, quæ expectatio non prodest nobis. Et si uoluerimus dicere quòd hæc captiuitas non est generalis, & quòd in aliqua parte mundi nos habemus regem & Principem, cito poterimus secundum legem nostram argui de mendacio, & conuinci. Nam si nos iudæi in aliqua parte mundi

di regem & Principem haberemus: hoc esset de vna sola tribu, scilicet Iuda, sed Deus diffiniuit contra Iudam, quòd non esset su per Iuda rex ex illa inaternum. Vnde dixit Hierem. Propheta capitulo decimo septimo. Peccatum Iudæ scriptum est stylo ferreo in lapide Adamantino insiliens super corda eorum. Et id quod est scriptum stylo ferreo in lapide Adamantino qualiter deleri expectamus? Non delebitur inaternum, præsertim cum Deus fortis & gloriosus locutus est per os Isa. propheta, capitulo tertio. Dominator dominus aufert à Hierusalem, & Iuda iudicem, prophetam, & principem. De nobis etiam dicit propheta filius Bocerii capitulo decimo quinto, libri sui. Erunt filij Israel sine Principe & sine lege. Nos scimus, domine mi, quòd ab initio mundi fuerunt aliqui magni & sancti coram Deo, & in principio fuerunt longæ uitæ sicut Matusalem & Enoch, & ceteri, & nullum illorum extendit Deus vltra mille annos, & nos inuenimus inter nos quòd Messias siue Christus promissus nobis, fuit natus in Babylonia tempore captiuitatis illius, quæ fuit 70. annorum, sed hoc tempus nostrum habet in ætate. M. & v. annos, quã fabulam, & nõ prophetiam nulla ratione possumus defendere, hoc tamen dicimus, & asserimus in Sinagogis nostris, vbi nullus commiscetur nobis extraneus. Sed audias doctrinam Christianorum publicam super psalmo 88. fundatam. Ad Sion dicet homo & homo natus est in ea, & ipse qui est, fundauit eam. In verbis istis nominat Mariam dominam nomine ciuitatis, & dicit quòd homo natus est in ea, & non dicit, talis Israelitæ vel talis, vt intelligas quòd filius Mariæ non fuit vquam in lumbis alicuius hominis. Et in secundo libro Reg. capitulo secundo hoc manifeste declarat: cum Deus dicit ad Dauid. Quando compleueris dies tuos, & dormieris cum patribus tuis: suscitabo progeniem tuam post te, quæ egredietur de utero tuo, & ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium. Sed nunquam fuit possibile, domine mi, quòd aliquis egrediretur de utero patris sui sed hoc expresse ponit ad demonstrandum, quòd Christus non foret concipiendus in muliere per semen decifum de lumbis viri, sicut ceteri homines, tam à Dauid quam ab alijs descendendo. Dicit etiam Deus per os Dauid in psalmo. Ex utero ante luciferum genuite: ac si Deus fortis, & gloriosus diceret de Christo suo, quòd de voluntate sua, quæ est spiritus sanctus genuit eum, & non de semine ducendo, cum ponit ex utero, quia Christus natus est ex utero sine virili semine, præter

præter cursum solitum naturæ, & hæc est vera doctrina Christianorum, quæ non intrat in capitibus nostris. Propter hoc euenit nobis illud quod euenit nobis. Describit etiam per eundem modum Christum nasciturum Dauid propheta, cum dicit in psalmo 88. Iurauit dominus Dauid veritatem, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Attamen Dei sumus.

*Concludendo inducit aliqua dicta Sarracenorum
de Iesu, & Maria matre eius.
Cap. XXXVII.*

Certe, domine mi, licet nobis non opponant Christiani dicta Sarracenorum, præcipue quæ traduntur in Alcorano & in expositionibus eius, scientes quòd nos non reciperemus, sicut nec ipsi recipiunt; tamen ad fatigationem nostram, & ad fortificationem credentium: Si nobis opponerentur illa quæ dicuntur à Sarraceni de Iesu, & de beata Maria eius. Omnes enim Sarraceni dicunt quòd ipse fuit ille Messias, quem prædixerunt esse venturum, & præponunt illum Machometo eorum Deo quantum ad genealogiam. Fatentur enim quòd parentes Machometi fuerunt idolatræ, & prauis & de semine Agar ancillæ. Et dicunt quòd Messias fuit filius Isaac & Prophetarum & iustorum, & recta linea vsque ad beatam Mariam virginem matrem eius. De Maria vero dicitur sic in Alcorano de familia Adamar, dixit Angelus Gabriel ad Mariam. O Maria Deus te elegit & docuit gratiam, & prælegit super omnes mulieres omnium sæculorum, & posuit te quasi nouum medium, diuidens inter homines terrenos & Angelos Dei in Paradiso deliciarum. Dicunt etiam omnes Sarraceni, quòd Christus siue Messias habuit à Deo potestatem faciendi miracula, sanandi omnem languorem, & infirmitatem, & eijciendi demonia, & suscitandi mortuos, & sciuit omnia secreta cordium, & credunt omnia miracula Iesum fecisse quæ euangelinum commemorat. Et hoc expresse testificatur Alcoranus, vbi dicitur in capitulo prædicto domar, quòd Messias sciuit & scit omnia & etiam secreta cordium. Vnde verba Machometi, sciuit Eise, id est Iesus omnem librum, & omnem sapientiam, & etiam totam legem Moyfi, & quòd omnes comedebant & bibebant in domibus suis, & quid reponerent in thesauris suis. Dicunt etiam de Christo siue Mes-

fia, quòd dum fuit in hoc mundo contempfit diuitias, & abiicit carnales delectationes, nec habuit concubinas, quæ sunt occasio peccati, & causa inobedientiæ. Item dicitur in Alcorano illud uerbum Euangelicum vulpes foveas habent, & uolucres cœli nidos. Et hæc omnia, licet sint auctoritates aperte dicentium contra, sunt tamen conformes ijs, quæ propheta dixerunt de Mefsia in primo aduentu suo ut patet in prædictis. Dicunt etiam in Alcorano quòd Eife, idest Iesus Christus est uerbum Dei, & omne uerbum Dei est Iesus Christus apud Sarracenos, quasi nomen proprium. Ita quòd nullus alius homo uocatur hoc nomine nisi Iesus, quem uocant Eife. Vnde dixit Deus ad Eife. Ego sum sufficientia tua, ego leuabo te usque ad me, & purificabo te ab infidelibus. Considera ergo, domine, quòd gens iudeorum propter captiuitatem, quam passi sunt iam mille annis, sunt enim paucissimi iudei in comparatione aliarum nationum. Nam Sarraceni multiplicati sunt & crescunt quotidie, fides autem Christi impleuit totum mundum, nos uero ubique dispersi sumus à Deo nostro, & ubique sumus paucissimi, sicut Ruben cum dixit non crescas, &c. nos autem non crescimus & illi crescunt quibus sumus inimici super omnes gentes, & nil proficimus. testimonium multorum stat semper contra nos, scilicet Christianorum, & Sarracenorum. Alcoranus eorum & Euangelium Christi quibus nolumus obedire. Tamen meo iudicio Alcoranus nihil ualet, cum manifeste contineat contra doctrinam nostram, sicut ipse nosti, & sicut expositores eius, apparet euidenter quòd ignorauerunt testimonium. Sed quid dicemus de Euangelio Christianorum, supposito quòd Christus siue Mefsias iam uenerit. nihil enim continet contra prophetas & legem nostram, sed est manifestatio omnium prophetarum & promissionis impletio, quæ in lege continentur, sumendo spiritualiter prout continet doctrina Christianorum. Nihilominus, domine mi, super ijs dubijs ad te recurro maxime super primis nostris, quæ habui à prophetis, quia de Alcorani testimonio scio quòd quasi nihil reputabis, tu maxime qui Arabicum scis. Perfecte enim nosti quia ipse Machometus, qui dixit se prophetam, nec uentura prædixit, & qui dixit se nuntium Dei, contra Deum, & eius scripturam docuit, ut corruptus homo penitus, & ignorans.

Explicit Epistola Rabbi Samuelis quam scripsit ad Rabbi Isaac magistrum Sinagoge.

Nota

NOta quòd iste libellus uidetur fuisse occultatus per Iudæos ultra ducentos annos & triginta, quod conijcitur ex hoc, quia cum iste Doctor Samuel scriberet Rabbi Isaac, solum dixit fluxisse mille annos à tempore, quo per Titum expugnantem sanctam ciuitatem iudæi sunt dispersi, & ideo uidetur quòd statim post illos mille annos captiuitatis, & dispersionis iudeorum, iste liber fuerit conscriptus. Sed Iudæi uidentes quòd per tot euidentia testimonia prophetarum, ipsorum errores conuincerentur: istum librum, tanto tempore, ut dictum est, occultauerunt, ne per catholicos fideles, ipsorum errores possent argui per contenta in hoc libello. Qui translatus est sub annis domini. MCCC. XXXIX. Et cum diligenti emenda per me Ioannem Schallus artium Doctorem Mantuæ impressus, sub annis præfati Domini nostri Iesu Christi. MCCCC. LXXV. regnante ibidem felicissimè Illustrissimo Domino Lodouico de Gonzaga Marchione Secundo.

F I N I S.